

T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı

İLKOKULLARDA GÖREV YAPAN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
EĞİTİMDE SOSYAL ADALETE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Ezgi ALPASLAN
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Sadık KARTAL

Burdur, 2019

T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı

İLKOKULLARDA GÖREV YAPAN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
EĞİTİMDE SOSYAL ADALETE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Ezgi ALPASLAN
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Sadık KARTAL

Burdur, 2019

Bu çalışma Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından 0513-YL-18 nolu proje numarası ile desteklenmiştir.

MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 18.07.2019 tarih ve 295/30 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 22.08.2019 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Ezgi ALPASLAN'ın "İlkokullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adaletle İlişkin Görüşleri" konulu tez çalışması Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE : Prof. Dr. Sadık KARTAL

(Tez Danışmanı)

ÜYE :Doç. Dr. Emine ÖNDER

ÜYE : Dr.Öğr. Üyesi Serkan ASLAN

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/.....sayılı kararı.

İMZA / MÜHÜR

BİLDİRİM

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu taahhüt edip, tezimin kaynak göstermek koşuluyla aşağıda belirttiğim şekilde fotokopi ile çoğaltılmasına izin veriyorum.

[] Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

[] Tezim sadece Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

[] Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Ezgi ALPASLAN

Tarih

İmza

TEŞEKKÜR

Tezimi hazırlama sürecinde, büyük bir sabır ve özveri göstererek rehberliği, içtenliği, samimi tavırlarıyla motive eden deneyimleri ve bilgisi ile katkı sağlayıp yol gösteren danışmanım Prof. Dr. Sadık KARTAL 'a teşekkür ederim.

Tezimi yazma sürecimde benden desteklerini esirgemeyen müdürüm Semih ANGI ve Özel Gebze Özelsin Koleji sınıf öğretmenleri zümresindeki arkadaşlarıma, tez çalışmamda ilgi ve tecrübeleri ile bana sürekli destek olan Arş. Gör. Ahmet SU'ya, yedi yıldır her konuda bana destek olup yanımda olan canım arkadaşım Elif ÇANAKÇI'ya, tez yazma sürecimde yanımda olarak her konuda bana destek olan GÜZELSOY ailesine, bu süreçte gösterdiği sabır ve yapmış olduğu yardımları için son olarak en büyük teşekkürü yıllardır her konuda beni yüreklendiren, kendi ayaklarım üzerinde durmayı öğreten, bana daima güvenen, fedakârlıkla yetiştirip bu noktaya gelmemi sağlayan, başarımın mimarları olan aileme; sevgili babam Gencay ALPASLAN'a, canım annem Güler ALPASLAN'a ve ablalarım Gözde AYGÜN ve Çağla KORKMAZ'a sonsuz teşekkür ederim.

İlkokullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adaletle İlişkin Görüşleri

(Yüksek Lisans Tezi)

Ezgi ALPASLAN

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletle ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada sınıf öğretmenlerinden alınan görüşlerle eğitimde sosyal adalet ile ilgili gerçekçi ve işlevsel verilere ulaşılabileceği düşüncesiyle nitel araştırma deseni kullanılmış ve veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Burdur ili Merkez ilçesinde yer alan resmi ilkokullarda görev yapan 50 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletle ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre sınıf öğretmenleri sosyal adaleti; adaletin, hakların ve özgürlüklerin herkese eşit olarak sunulması, fırsat eşitliği ve devletin kişiler arası ayırım yapmaması şeklinde tanımlamışlardır. Sınıf öğretmenleri eğitimde sosyal adaleti ise öğrencilerin okul ve sınıf içerisinde eşit haklara sahip olması ve eğitimcilerin öğrencilere adil yaklaşımı şeklinde tanımlamaktadır. Eğitim öğretimde kullanılan kitapların ücretsiz dağıtılması, başarılı öğrencilere burs, kırtasiye ve kıyafet yardımlarının yapılması, çeşitli eğitim kurumların yapmış olduğu burs ve başarı sınavları sınıf öğretmenlerine göre Türkiye’de eğitimde sosyal adaletin sağlanması için yapılan önemli uygulamalardır. Özel okulların varlığı ve devlet okulları arasındaki fırsat eşitsizlikleri, sürekli değişen eğitim ve sınav sistemi ise eğitimde sosyal adalet için olumsuz örneklerdir. Türk eğitim sistemi içerisinde sosyal adaletin sağlanması için düzenlemeler yapılabilir. Bu düzenlemelerin başında eğitim ve sınav sisteminin yeniden düzenlenmesi ve bölgesel eğitim planlarının hazırlanması gelmektedir. Ayrıca öğretmenlerin sosyal adaletin eğitimdeki önemi hakkında bilinçlendirilmesi eğitimde sosyal adaletin sağlanması yapılabilecek diğer uygulamalardır.

Anahtar Kelimeler: Eğitimde Sosyal Adalet, Sınıf Öğretmeni, Sosyal Adalet.

Sayfa Adedi: 79

Danışman: Prof. Dr. Sadık KARTAL

**Opinions of Primary School Teachers on Social Justice in Education
(Master Thesis)**

Ezgi ALPASLAN

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal the opinions of class teachers working in primary schools on social justice in education. In the study, the case study design of the qualitative research was used and a semi-structured interview form consisting of open-ended questions prepared by the researcher was used as data collection tool. The data were analysed by descriptive analysis. The study group of the study consisted of 50 primary school teachers working in public primary schools located in the central district of Burdur province in 2017-2018 academic year spring semester. Teachers in the study group were selected on a voluntary basis. According to the findings obtained from the research, classroom teachers defined social justice as; providing justice, rights and freedoms equally to everyone, equal opportunities and non-discrimination between people by the state. Class teachers define social justice in education as equal rights of students in schools and classrooms and fair approach of educators to students. According to class teachers, distribution of free text-books, supporting successful students with scholarships, stationery and clothing, and the scholarship exams of various education institutions are important practices for ensuring social justice in education in Turkey. The existence of private schools and inequalities of opportunity between public schools and private schools, and the ever-changing education and examination system are negative examples of social justice in education. Regulations can be made to ensure social justice within Turkish education system. The most important of these arrangements is the reorganization of the education and examination system and the preparation of regional education plans. In addition, raising awareness of teachers about the importance of social justice in education is another practice to ensure social justice in education.

Key Words: Classroom Teacher, Social Justice, Social Justice In Education,

Page Number : 79

Supervisor : Prof. Dr. Sadık KARTAL

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar DİZİNİ.....	vii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Önemi.....	4
1.3. Araştırmanın Amacı.....	6
1.4. Araştırma Sorusu.....	7
1.5. Sayıtlılar.....	7
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	8
1.7. Tanımlar.....	8
BÖLÜM II.....	9
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	9
2.1.1. Adalet ve Sosyal Adalet.....	14
2.1.2. Devlet ve Sosyal Adalet.....	16
2.1.3. Sosyal Adalet ve Eşitlik.....	17
2.1.4. Eğitimde Sosyal Adalet.....	17
2.1.5. Eğitimde Sosyal Adaletin Boyutları.....	22
2.1.6. Eğitimde Sosyal Adalet ve Demokrasi.....	24
2.1.7. Sosyal Adalet ve Çok Kültürlü Eğitim.....	25
2.1.8. Eğitimde Sosyal Adalet ve Ahlak.....	25
2.1.9. Sosyal Adalet Eğitimi.....	26
2.1.10. Sosyal Adalet Sürecinde Eğitim Yöneticileri ve Öğretmenler.....	27
2.1.11. Eğitimde Sosyal Adaletle İlişkin Uluslararası Metinler.....	29
2.1.12. Türkiye’de Eğitimde Sosyal Adalet.....	33
2.2. İlgili Araştırmalar.....	35
BÖLÜM III.....	40

YÖNTEM.....	40
3.1. Araştırmanın Modeli.....	40
3.2. Katılımcılar.....	40
3.3. Veri Toplama Aracı.....	41
3.4. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi.....	42
3.5. Geçerlik ve Güvenilirliğin Sağlanması.....	43
3.6. Araştırmacı Rolünün Belirlenmesi.....	44
BÖLÜM IV.....	45
BULGULAR VE YORUM.....	45
4.1. Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adalet Kavramının Tanımına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	46
4.2. Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adalet İle İlgili Uygulamalara Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	48
4.3. Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adalet Olumsuzluk Teşkil Eden Uygulamalara Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	52
4.4. Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adaletin Sağlanmasına Yönelik Önerilerine İlişkin Bulgular.....	54
BÖLÜM V.....	57
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	57
5.1. Sosyal Adalet Algılarına İlişkin Sonuçlar.....	57
5.2. Eğitimde Sosyal Adalet Kavramının Tanımına İlişkin Sonuçlar.....	58
5.3. Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adalet ile İlgili Uygulamalara Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuçlar.....	60
5.4. Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adalet Olumsuzluk Teşkil Eden Uygulamalara Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuçlar.....	61
5.5. Eğitimde Sosyal Adaletin Sağlanmasına Yönelik Öneriler.....	62
Öneriler.....	64
KAYNAKÇA.....	65
EKLER.....	75
EK-1.....	76
EK-2.....	77
EK-3.....	78
ÖZGEÇMİŞ.....	79

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablolar</u>		<u>Sayfa</u>
Tablo 1	Örnekleme Oluşturan Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri ve Yüzdeler Durumları	40
Tablo 2	Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Adalet Kavramının Tanımına İlişkin Görüşleri.....	44
Tablo 3	Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adalet Kavramının Tanımına İlişkin Görüşleri.....	46
Tablo 4	Eğitimde Sosyal Adalet Uygulamaları İle İlgili Olumlu Örnekler.....	48
Tablo 5	Eğitimde Sosyal Adalet Uygulamaları İle İlgili Olumsuz Örnekler	51
Tablo 6	Eğitimde Sosyal Adaletin Sağlanması Yönelik Öneriler.....	54

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya temel teşkil eden problem durumu, araştırmmanın önemi, araştırmmanın amacı, araştırma sorusu, araştırmmanın alt soruları, araştırmmanın varsayımları, araştırmmanın sınırlılıklarına ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Geçmişten bugüne yaşanan sosyal, ekonomik, teknolojik ve diğer tüm bağlamlarda meydana gelen değişimler toplumsal yapıyı büyük ölçüde değiştirmiştir ve gelecekte de her geçen gün değiştirmeye devam edecektir. Değişen ve gelişen toplum yapısı içerisinde çok farklı, din, dil, ırk, kültür ve sosyo ekonomik düzeye sahip bireyler ya da gruplar bulunmaktadır. Buradan yola çıkarak bireyler ya da gruplar arası bu farklılıkların birçok farklı probleme zemin hazırlama potansiyeli taşıdığı söylenebilir. Bireylerin, dinleri, dilleri, ekonomik durumları, ırkları ya da kültürel değerleri sebebiyle birçok farklı alanda ortaya çıkan adaletsizlikler ve eşitsizlikler toplumsal düzenin bozulmasına, birçok bireyin dezavantajlı duruma düşmesine ve zorluklar yaşamasına neden olmaktadır (Çınar, 2015). Toplumsal, politik, eğitim ve ekonomik vb. gibi birçok alanda bu dezavantajların önüne nasıl geçilebileceği, toplum içerisinde yaşayan bireyler arasındaki adaletsizliklerin nasıl ortadan kaldırılacağı ve eşitliğin nasıl sağlanabileceği her camiaya tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmalar yirminci yüzyılın başlarından itibaren yerini sosyal adalet arayışına bırakmıştır. Geçmiş dönemde felsefecilerin ilgi odağı olan bugün ise sosyolojik, politik ve ekonomik bağlamda tartışılmaya devam eden sosyal adalet, insanların varoluşundan bugüne kadar ulaşılmak istenen bir ideal olarak görülmüştür (Topakkaya, 2009). Dünya düzeninin her geçen gün değişmeye ve gelişmeye devam edecek olması sebebiyle sosyal adalet arayışı devam edecek ve sosyal adalete ilişkin farklı görüşler ortaya atılacaktır. Dolayısıyla sosyal adalet kavramı her zaman tartışılmaya devam edecektir.

Sosyal adalet, hem bireysel hem de toplumsal bağlamda gerçekçilik, her bireyin eşit haklara sahip olması ve kaynakların toplumun en temel yapıtaşı olan bireyler

tarafından eşit bir şekilde bölünmesi temelinde yer alan bir kavramdır. (Kaya, 2000). Bu bakış açısından bakıldığında sosyal adalet bireysel ve toplumsal olarak iki farklı bağlamda tartışılabilir.

Bireysel bağlamdan bakıldığında, toplumlar genellikle farklı din, dil, ırk, kültür ve ekonomik seviyelere sahip bireyleri içerisinde bulunduran kurumlardır. Sosyal olarak adil bir düzen yalnızca tüm bireylerin kazançlardan ortak pay aldığı ve eşit haklara sahip olduğu bir düzen olarak görülmemelidir. Bu özelliklerle birlikte, tüm bu farklılıklara karşın tüm olanaklarını bireylerin ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak eşit bir şekilde dağılımının sağlanması gerekmektedir. Toplumdaki bireyler hiçbir ayrıma maruz kalmaksızın tüm hizmet ve olanakları toplumdaki her bir diğer birey ile eşit olarak almalıdır. Bu bağlamda hala dünyanın birçok bölgesinde bireysel açıdan sosyal adaletin sağlanamadığı, eğitim alan bireylerin din, dil, ırk ya da kültürel bağlamda ayrımcılığa maruz kaldığı ya da hizmet ve olanakları eşit bir şekilde alamadığı görülmektedir. Her bireyin fırsat, hizmet ve olanakları ihtiyaçlarına göre eşit bir şekilde almasının yanında bireysel bağlamda dezavantajlı bireylerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Sosyal adalet, yalnızca eşit dağıtım değil dezavantajlı birey ya da toplumların da diğerleri ile eşit olanaklara sahip olacak hale getirilmesi temeline dayanmaktadır.

Sosyal adalet kavramı *toplumsal bağlamda* değerlendirildiğinde demokrasi kavramı kendisini göstermektedir. Demokratik bir toplumun en temel özelliği toplum içerisinde yer alan her bireyin eşit haklara ve özgürlüklere sahip olmasıdır. Bu durumda bireylerin sahip olduğu bu hak ve özgürlükleri korumak da devlete düşmektedir (Turhan, 2007).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda (1982) her Türk vatandaşının eşit hak ve hürriyetlere sahip olduğu belirtilmektedir. Bu durum toplumsal bağlamda düşünüldüğünde, devlet ülkenin her bir bölgesine, hatta ülke genelindeki bütün bireylere eşit olanaklar sağlamalıdır. Eğitim, ulaşım ve sağlık hizmetleri gibi birçok farklı olanakın devlet tarafından sağlanması ve bu olanaklarında tüm ülke geneline demokratik şekilde dağıtılarak sosyal adaletin sağlanması adına çalışmalar yapılması gerekmektedir. Demokrasi ve sosyal adalet birbirleri ile yakından ilişkili kavramlardır. Sosyal adaletin bulunmadığı bir ortamda demokrasiden, demokrasinin bulunmadığı bir ortamda ise sosyal adaletten söz etmek mümkün olmayacaktır

(Bates, 2006, akt. Polat, 2007). Sosyal adalet ve demokratik bir toplum görüşünün birbirlerine bağı kavramlar olduğundan bu olgular eğitimden de ayrı ayrı ele alınmamalıdır.

Küresel olarak bakıldığında tüm insanlar tarafından sosyal adalet ilkelerinin ne ölçüde benimsendiği ve uygulandığı sorusuna net bir cevap verilememektedir. Benzer şekilde, eğitim ve sosyal adalet olgusu birlikte düşünüldüğünde, hali hazırdaki eğitim sisteminin sosyal adalet ilkelerine uygun bir biçimde düzenlenip düzenlenmediği ve eğitim sistemi içerisinde sosyal adalete ilişkin ilke ve uygulamalara ne ölçüde yer verildiği konusunun tartışmalı olduğu görülmektedir. Çocukların eğitimde geride kalmaması ve herkes için adaletin sağlanması anlayışlarının benimsenmesi ve başarının topluma yayılması düşüncesi eğitim politikaları belirlenirken sosyal adaletin temel alınmasını sağlamıştır (Çelik, 2006). Ancak toplumdaki değişmeler eğitim öğretime de yansımış ve okullarda oluşan değişimler sosyal adalete olan ihtiyacı artırmıştır. Okullar arasında oluşan sosyal ve ekonomik farklılıklar öğrencilere de yansımış ve alt sosyoekonomik düzeydeki çocukların dışlanmasına neden olmuş ve sosyal adaletsizlikler gözler önüne serilmiştir (Özbaş, 2018). Bu durumdan öğrencilerin en az etkilenmelerindeki en önemli etkenlerden biri ise öğretmenlerin sosyal adalet algı ve tutumlarıdır. Öğretmenler eğitimdeki sosyal adaletsizliklerin her geçen gün arttığını dile getiriyor olsalar da sosyal adalet ve eğitimde sosyal adalet kavramları hakkında yeterli bilgiye sahip değillerdir.

Her geçen gün biraz daha arttığını gözlemlediğimiz sosyal adaletsizliklerin sebeplerinin neler olduğu ise geri plana atılmış ve bu sebeplerin ortadan kaldırılması adına yeterli düzeyde çalışmalar yapılmamıştır. Bu durum beraberinde Türkiye’de eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına yapılan uygulama ve düzenlemelerin neler olduğunu ve eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına neler yapılabilir sorularını akıllara düşürmüştür. Benzer şekilde, eğitimde sosyal adalete ilişkin değerlerin eğitim yöneticileri ve öğretmenler tarafından ne ölçüde bilindiğini, bu değerlerin ne ifade ettiği ve okullarda ne ölçüde uygulanmaya çalışıldığı da önemli bir sorudur. Bu önemli soru üzerine de yeterli çalışmamalar yapılmamıştır. Eğitimde sosyal adaletin her geçen gün biraz daha önem kazanması ve eğitimde sosyal adalete ihtiyaç

duyulması bu konuda yapılabilecek çalışmaların ve düzenlemelerin gerekliliğini gözler önüne sermektedir.

Uluslararası ve ulusal literatürler incelendiğinde eğitimde sosyal adalet üzerine çalışmalar yapılmışken Türkiye’de eğitimde sosyal adalet ile ilgili hazırlanan nitelikli araştırmalar yapılmamıştır. Bundan dolayı bu çalışmanın Türk literatüründe eğitimde sosyal adalet alan yazınına katkı sağlaması adına oldukça önemli olacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Küresel bağlamda değerlendirildiğinde hizmetlerin, kazanımların, hak ve özgürlüklerin bireysel, toplumsal ve ulusal bağlamda dağılımı konusunda birçok tartışmanın bulunduğu görülmektedir. Uluslararası bağlamda değerlendirildiğinde bazı uluslarda refah seviyesi çok yüksek iken bazı Afrika ülkelerinde insanlar yiyecek ve su gibi temel besin maddelerini temin etmekte bile zorluk çekmektedirler. Bireylerin en temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanması konusunda dahi bu denli eşit olmayan bir dağılım olduğunun görülmesi son derecede çarpıcıdır.

Bazı ülkelerde bireyler çok geniş hak ve özgürlüklere sahip iken ve fikirlerini özgür bir biçimde dile getirebilirken bazı ülkelerde hak ve özgürlüklerin ciddi oranda kısıtlandığı görülmektedir. Benzer şekilde, toplumsal bağlamda da belirli bir toplum içerisindeki bazı bireylerin ya da toplumun belirli bir coğrafi kesimindeki kişilerin çok farklı refah seviyelerine sahip olduğu ve çok farklı yaşam şartlarına sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, tarihsel olarak birçok toplumun din, dil ya da ırk vb. gibi çok farklı sebeplerle dezavantajlı konuma düştüğü görülmektedir. Dolayısıyla, toplumsal olarak adil bir düzenin sağlanmasına vurgu yapan sosyal adalet uygulamaları tüm bu olumsuz durumların azalmasını katkı sağlayacaktır.

Son yıllarda adalet, eşitlik, hak ve özgürlük gibi kavramlara yapılan vurgunun arttığı görülmektedir. Bununla birlikte, neredeyse bütün toplumlarda sosyal adalet; son dönemde üzerinde sıkça vurgu yapılan bireyselleşme, toplumsal değişim ve gelişimlerle birlikte yoksulluğun önüne geçilmesi, eğitim süreçleri, toplumsal refah, iş hayatı ve toplumsal güvenlik gibi alanlarda önemli bir hedef olarak görülmektedir. Toplumların birçok farklı kültüre ev sahipliği yaptığı göz önüne alındığında tüm

toplumu kapsayıcı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Bu durum toplum içerisinde barınan her bir bireyin ihtiyaçlarının karşılanması, haklarının korunması ve eşitlik gibi sosyal adaletle ilişkili alanlarda sorunlar yaşaması yirmi birinci yüzyılda kapsamlı bir şekilde tekrar ele alınmasını zorunu hale getirmiştir (Yıldırım, 2011).

Sosyal adaletin sağlanma sürecinde ortaya koyulan uğraşların önemi kadar toplumun geleceği olan genç nesle sosyal adalet ilkelerini öğreten, benimseyen ve bu ilkeleri uygulayan bir eğitim sistemi kurulmasının önemi büyüktür. Bireyin gelişiminde ve toplumun şekillenmesinde rol oynayan en önemli etkenlerden bir tanesi toplumu oluşturan bireylerin eğitim ve öğretim sürecidir. Eğitimin her birey için büyük bir zorunluluk olduğu düşünüldüğünde okullarda bireyler arası hiçbir fark gözetmeksizin her bir birey için eşit ve adil bir eğitim anlayışının belirlenmesi adil toplumun yaratılması görüşü açısından büyük bir gerekliliktir. Dolayısıyla, tüm eğitim kademeleri sosyal adalete ilişkin değerlerin öğretimini içermeli ve sosyal adalet ile ilişkili problemlere son derecede duyarlı olmalıdır.

Sosyal adalet eğitim sistemi içerisine entegre edildiğinde, sosyal adalet ilkelerini benimseyen ve bu ilkeleri gerçek yaşamda uygulayan, bilgi düzeyi yüksek ve birçok farklı beceriye sahip bireylerin yetişip topluma katılmasını sağlayacaktır. Ayrıca, sosyal adalet güç eşitliğinin korunması, ayrımcılık, eşitsizlik, sömürü ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasını desteklemektedir (Grant & Gipson, 2013). Buradan yola çıkarak sosyal adalet görüşünün ulusal ve küresel barış ve huzurun sağlanmasında kullanılabilecek en mühim araçlardan bir tanesi olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, bu nitelikte bireyler topluma kazandırıldıkça toplumsal sorunlar ve adaletsizlikler giderek azalmaya eğilimi gösterecek ve daha iyi bir dünya düzeni ortaya çıkmaya başlayacaktır (Wade, 2001).

Stewart (2012), toplumsal adalet düşüncesinin yayıldığı ve benimsendiği toplumlarda bireyleri birbirlerine karşı daha anlayışlı, hoşgörülü ve empatik bir yaklaşım sergileyeceğini belirtmektedir. Bu durumda toplumlardaki sosyal adalet duygusu geliştikçe toplumdaki bireylerin kendilerini daha huzurlu ve mutlu hissedeceği düşünülebilir. Bu durumun, toplumdaki suç oranlarının düşmesine, toplumsal huzur ve refahın artmasına katkı sağlayacağı söylenebilir.

Sosyal adaletin vurguladığı diğer bir nokta ise toplumda yaşayan tüm bireylerin olanaklara, fırsatlara ve kaynaklara eşit bir şekilde erişme olanağına sahip olması

gerektiğidir. Toplumunun tümü için ortak ‘iyi’ idealinin sağlanabilmesini hedeflemektedir. Buradan yola çıkarak, sosyal adalet eğitimsel süreçlerde sağlandığında bütün bireylerin eğitime ilişkin beklenti ve ihtiyaçlarını karşılama ve amaçlarına ulaşma sürecinde yönünde bir hayli önem arz ettiği söylenebilir (Sağdıç, 2018). Dolayısıyla, eğitim süreçlerinde sosyal adalet ilkelerinin uygulanması toplumsal gelişmenin sağlanmasında önemli bir araç olarak kullanılabilir.

İlkokul zamanlarının bireylerin kişilik gelişimi ve davranış kazanımı süreçleri açısından çok önemli bir dönem olduğu düşünüldüğünde, öğrencilerin sosyal adalet ilkelerini öğrenmeleri ve bu ilkelerini yaşamlarında uygulayabilmeleri konusunda öğretmenlere büyük bir rol düşmektedir. İlkokul döneminde sosyal adalete ilişkin uygulamalar, öğrencilerin sosyal adalet ilkelerini gelişim sürecinde iken benimsemelerini ve içselleştirmelerini sağlayacak ve gelecekte de bu ilkeler ışığında davranmalarının önünü açacaktır. İlerleyen dönemlerde öğrencilerin bu değerleri öğrenmesi ve uygulaması gelecekte sosyal adaletin gelişimine katkı sağlayacaktır (Sağdıç, 2018).

Türkiye’de eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına yapılan önemli uygulamaların neler olduğunu ve eğitimde sosyal adaletle ilgi olumsuz durumları eğitimin birinci kademesinde önemli görevleri üstlenen sınıf öğretmenlerinin görüşleri ile ortaya çıkarmaya çalışan bu araştırmanın, eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına yapılabilecek olan uygulama ve düzenlemelere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bütün bu bilgiler göz önüne alındığında ilkokul öğretmenlerinin sosyal adalete ilişkin görüşlerinin belirlenmesinin büyük ölçüde önem arz ettiği görülmektedir. Ayrıca, sosyal adaleti konu alan çalışmaların azlığı sebebiyle araştırma sonucunda bulguların literatürde katkı sağlayacağı, daha sonra yapılacak olan çalışmalara yol göstereceği, elde edilen sonuçların ve araştırma sonucunda sunulacak önerilerin mevcut problemlere çözüm önerileri geliştirmeye yardımcı olacağı, sosyal adaletin sağlanmasına yönelik yapılabilecek müdahalelere katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Türk eğitim sisteminde sosyal adalete olumsuzluk teşkil eden durumlar öğrencileri ve sınıf ortamını olumsuz etkilemektedir. Ortaya çıkan bu olumsuz durumların en aza indirgenmesi ve ortadan kaldırılmasındaki en önemli görevlerden biri ilkokul

öğretmenlerine düşmektedir. Öğretmenlerinin sosyal adalet algı ve tutumlarının ciddi düzeyde sınıf ortamına yansımaları ve Türk eğitim sisteminde sosyal adalet olumsuzluk teşkil eden durumlar sınıf ortamını oldukça etkilemektedir. Bu araştırmanın amacı ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletle ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada sınıf öğretmenlerinin sosyal adalet ve eğitimde sosyal adalet kavramlarına ilişkin düşüncelerinin neler olduğunu, Türkiye’de eğitimde sosyal adaletin sağlanması için yapılan önemli uygulamaları, eğitimde sosyal adalet için olumsuzluk teşkil eden durumları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

1.4. Araştırma Sorusu

Nitel araştırma yöntemi kullanılarak ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşlerine başvuru bu araştırmada “İlkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletle ilişkin görüşleri nelerdir?” olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre sosyal adalet kavramı nasıl algılanmaktadır?
2. Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalet kavramı ile ilgili görüşleri nelerdir?
3. Sınıf öğretmenlerinin Türkiye eğitim sisteminde eğitimde sosyal adaletle ilgili olumlu düşünceleri nelerdir?
4. Sınıf öğretmenlerinin Türkiye eğitim sisteminde eğitimde sosyal adaletle ilgili olumsuz olduğunu düşündükleri durumlar nelerdir?
5. Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik öneriler nelerdir?

1.5. Sayıtlar

1. Araştırmaya katılan yönetici, öğretmen ve öğrencilerin sorulan soruları samimi ve doğru şekilde cevapladığı düşünülmektedir.
2. Araştırmacı tarafından hazırlanan ve geçerliliği uzman tarafından kontrol edildikten sonra Antalya’da görev yapan 6 sınıf öğretmenin görüşüne başvuru olarak

ön uygulaması yapılan yarı yapılandırılmış görüşme sorularının araştırmanın amacına dönük olarak ölçülmek isteneni doğru ölçtüğü varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

- 1) Araştırma sonucunda elde edilen veriler 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde Burdur ili Merkez ilçesindeki resmi ilkokullarda görev yapan 50 sınıf öğretmeni ile sınırlıdır.
- 2) Araştırma sonunda ortaya çıkan bulgular görüşme formundaki sorular ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Adalet: Devletin, kişiler arasında hakka uygun denge sağlaması.

Sosyal Adalet: Toplum içerisinde çıkarların ve fırsatların her birey için adil bir şekilde dağıtılması, bireylerarası her türlü farklılığa saygı duyulması, demokratik bir ortam içerisinde bulunulması ile birlikte eşitlik, özgürlük ve adalet kavramlarını merkezine alan bir toplumsal düzenin oluşturulması gerektiğini vurgulayan bir olgudur.

Eğitimde Sosyal Adalet: Eğitimde bireylere sağlanan toplumsal eşitlik ve bireylerin eğitim politikalarına adil katılımının önünü açan, eğitim yoluyla bireyi özgürleştiren uygulamalardır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde araştırmanın konusu ile ilgili literatür bilgisi taranarak araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

Adalet: Her insan hayatı boyunca yaşadığı deneyimlerde, insanlar ile arasındaki ilişkilerde ve özellikle maddi konularda adalet arayışı içerisinde olduğu görülmektedir. Bu arayış sürecinin insan hayatının ayrılmaz bir parçası olduğu ve her insanın içgüdüsel olarak adil bir şekilde davranılmayı arzu ettiği söylenebilir. İnsanın bulunduğu her alanda adil bir sistemin kurulması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Adalet kavramı kökeni çok eskilere dayanmaktadır. Eski dönemlerin ünlü düşünürlerinden Aristoteles ve Platon'un da adalet kavramlarından bahsettiği görülmektedir. Platon, adalet kavramının en temel değerlerden bir tanesi olduğunu söyleyerek önemine vurgu yapmış ve devletin yönetim şekli olarak açıklamıştır. Nitelikli eğitim görmüş bireylerin en belirgin özelliğinin adil davranmaları olduğunu belirtmiştir. Aristoteles ise sosyal adalet düşüncesine vurgu yapmış ve dağıtımsal adaletin gerekliliğini dile getirmiştir (Griffiths, 1998, akt. Sağdıç, 2018).

Adalet, Arapça kökenli 'adl' kelimesinden Türkçeye taşınmış bir sözcüktür. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde (TDK, 2018);

- 1) Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması,
- 2) Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme,
- 3) Bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları,
- 4) Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk anlamlarına gelmektedir.

Kavramlar doğruluk, dürüstlük, eşitlik, hak, hak yemezlilik, hakkaniyet ölçülerine uyma, meşruluk, tarafsızlık, insaniyet, iyilik adaleti tanımlayan kavramlardır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ise adaleti; hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk, olarak: "Devletin temel amaç ve görevleri kişinin temel hak ve

hürriyetlerini sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya çalışmaktır." şeklinde tanımlamaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982).

Adalet genellikle hukukla bütünleştirilmiş olsa da hukuk dışı adalet anlayışları da vardır (Çeçen,1993). Bu anlayışlar toplumsal adalet, ekonomik adalet, siyasal adalet ve dinsel adalettir.

Toplumsal adalet, toplumdaki tüm bireylerin eşit haklara sahip olduğu düşüncesinden doğmuştur ve bireyleri, yaşadıkları toplum içerisinde temel bir parça olarak görür. Sosyal adaletin amacı da bu bağlamda, bütün toplumsal ilişkileri bireylerin ortak yararına göre düzenlemektir.

Ekonomik adalet, toplumdaki bireylerin kendi menfaatleri doğrultusunda ekonomik anlamda yeni girişimlerde bulunduğu, bireyler arasındaki eşitliğin ekonomik adaleti sağlanacağı görüşüne dayanır. Bireysel olarak yapılan ekonomik girişimler ve sınırsız özgürlükler, toplum üyeleri arasında adaletsizliklere yol açacağı için ekonomik adaletin sağlanması, ekonomik dengenin kurulmasına bağlıdır.

Siyasal adaleti her geçen gün değişen siyasal koşullar içinde tam olarak tanımlamak oldukça zordur. Hukukun politik amaçları için kullanımı anlamına gelen siyasal adalet toplumda ortaya çıkmış olan çeşitli sınıfların istek ve çıkarlarının yasalara yansıtılmaması durumunda önem kazanmaktadır.

Dinsel adalet, insansal kaynaklı olmasına ek olarak Tanrının adalet anlayışının olduğu özellikleri ile diğer adalet kavramlarından ayrılır. Dinsel anlamda adalet, hiçbir varlığa haksızlık etmemek, zayıfları korumak ve hakkı olanın hakkını verme olarak tanımlanabilir (Çeçen,1993).

Adaletin temelinde tüm insanlara adil olma ve herkesin eşit şartlara sahip olması düşüncesi yer almaktadır. Fırsat eşitliği kavramı da bu düşünceden doğmaktadır. Turner (1986), fırsat eşitliğini yetenekli olanların yetenekleri ölçüsünde belirli bir noktaya gelmesi olarak ifade ederken, şartların tüm toplum bireyleri için eşit olması ve toplumdaki her bireyin aynı fırsata sahip olması olarak vurgulamaktadır. Fırsat eşitsizliği toplumdaki avantajlı ve dezavantajlı gruplar arasında eşitliği sağlamayı amaçlamaktadır.

Sosyal adalet: Sosyal adalet kavramı, geçmiş zamanlardan bugüne çok sayıda araştırmacıyı etkilemiştir. Özellikle, geçmiş dönemlerde Aristo ile Platon'un adalet kavramı ile ilgili yaptıkları çalışmalar, sosyal adalet olgusunun doğmasında büyük bir yer tutmuştur. Plato; bilgelik, adalet ve cesareti devletin temellerine dayandırırken, Aristo da toplumda bulunan bütün fayda ve yükümlülüklerin bireyler arasında eşit bir biçimde dağıtılmasına vurgu yapmıştır (Novak, 2000, akt. Sağdıç, 2018). Eski dönemlerde, bu tanımlar her ne kadar bizzat sosyal adalet olarak tanımlanmasa da genel olarak aynı ilkeler üzerine vurgu yapıldığı söylenebilir.

Zaman içerisinde sosyal adalet kavramına ilişkin çok sayıda farklı tanımlamalar ve kuramlar ortaya atılmıştır. Sosyal adalet tanımları arasında yaygın olarak en fazla kabul gören açıklama; dayanışma ve eşitlik prensiplerini temel alan, tüm insanların var oluşundan dolayı değerli olduğunu savunan ve insan haklarına önem atfeden eşitlikçi bir toplum görüşüdür. Sosyal adalet olgusunun ortaya çıkmasında etkili olan olaylardan bir tanesinin de Fransız Devrimi olduğu görülmektedir. Fransız Devrimi sonucunda özgürlük, eşitlik, adalet gibi sosyal adaletle de ilişkili olan kavramlar dünyanın her bir yanına yayılmaya başlamıştır. Fransız Devrimi ertesinde kişiler arası yardımlaşma ruhu, eşitlik, kişisel özgürlük talepleri toplumsal bağlamda sosyal adalet görüşünün kendisini göstermesine ve büyük kitlelerce kabul edilmesine zemin oluşturmuştur (Gürkan, 2008, akt. Sağdıç, 2018).

Sosyal adalet kavramı ilk olarak 1840 yıllarında Luigi Tamporelli d'Azeglio tarafından ortaya konulmuştur. İlerleyen süreçte ise 1960 yıllarında eğitim alanında kullanılmaya başlandığı görülmekle birlikte özellikle 21. Yüzyılın başlangıcında eğitim alanında sıkça üzerinde çalışmalar ve uygulamalar yapılan bir kavram haline gelmiştir (Tomul, 2010) Türk Dil Kurumu sözlüğünde sosyal adalet kavramı: "Toplumun değişik kesimlerinde hayat standardı, gelir düzeyi vb. birtakım ölçülerin fırsat eşitliği çerçevesinde dikkate alınmasıyla sosyal alanda sağlanan denge durumu" olarak açıklanmıştır (TDK, 2018).

Sosyal adalet, bilhassa son dönemlerde ismi duyulmaya başlanan, akademik tartışmalara ve araştırmalara konu olan bir kavram olarak karşımıza çıksa da kökeni çok eski dönemlere uzanmaktadır. İnsanların varoluşundan bugüne kadar ulaşılmak istenen bir ideal olarak görülmüştür. Geçmişten bugüne, her zaman güncelliğini

muhafaza etmiş, geçmiş dönemde felsefecilerin bugün ise sosyolojik, politik ve ekonomik bağlamda tartışılmaya devam etmiştir (Topakkaya, 2009.)

Akalin (1998), sosyal adaleti; haklar, siyasal özgürlükler ve kanun önünde eşitlik, ödüller, her bireyin yeteneklerinin ve faaliyetlerinin dikkate alınması, ihtiyaçlar ile bireyin hayatını sürdürebilmesi için gerekli olanlar şeklinde tanımlamaktadır. Küresel bağlamda yaşanan ekonomik ve toplumsal değişimler, tüm toplumların hayat şeklini ve sosyal yapılarını büyük oranda farklılaştırmıştır. Özgürlük, demokrasi ve haklar gibi olguların önem kazanmasıyla, bireylerarası eşitsizlikler ve bunları ortaya çıkartan sebepler de artmıştır. Bu süreçte, her çeşit eşitsizliği ortadan kaldırarak toplum içerisindeki eşitliği sağlama fikri sosyal adalet kavramını ortaya çıkmasını sağlamıştır (Turhan, 2007).

Sosyal adalete ilişkin tanımlar değerlendirildiğinde sosyal adalet olgusu temel olarak toplumlarda farklı insan gruplarının beklentilerinin karşılanması, bireylerin farklılıkları sebebiyle dışlanmaması, elde bulunan kaynakların ve olanakların adil bir biçimde dağıtılması ve kültürel bağlamda farklılıkların kabul edilmesi kavramları öne çıkmaktadır. Sosyal adalet yalnızca cinsiyet veya etnik köken kavramlarıyla tanımlamaya çalışan açıklamalar olduğu görülmektedir. Fakat bu açıklamalar, bireyler arasındaki farklılık yaratan faktörleri büyük bir bölümünü kapsamamakta ve yetersiz kalmaktadır. Sosyal adaleti sağlamaya çalışmak amacıyla bireyler arasındaki farklılıkları analiz edebilmek için doğru bir anlayış kullanmak gerekmektedir. Başka bir deyişle, sosyal adaletsizlikleri ortaya çıkaran faktörler, yalnızca bireyler arasındaki farklılıklardan ibaret değildir (Turhan, 2007). Çünkü sosyal adalet olgusu özünde bireyin ihtiyaç ve selametini düşünen ve bireylerin eğitimsel, sosyal ve ekonomik yaşamını temel alan bir görüştür (Bozkurt, 2017).

Sosyal adalet, Bursa (2015)'nin Bell'den aktardığına göre *'Toplumdaki kaynakların eşit dağıtılması, tüm bireylerin kendini fiziksel ve psikolojik olarak güven, emniyet ve huzur içerisinde hissetmesi ve bu sayede her bireyin demokratik karar alma süreçlerine tam ve eşit olarak katılması, diğer insan ve toplumlara karşı sorumluluk duygusu içinde olmasıdır.'* şeklinde tanımlanmaktadır.

Sosyal adalet, çoğunlukla toplumu odak noktası olarak benimseyen bir yaklaşım olarak bahsedilmektedir. Toplumcu bakış açısı hak etme, ihtiyaçlar ve eşitlik prensiplerine vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda sosyal adalet kavramının, yalnızca

sonuç ve kazanımlarla değil, ilişki ve süreçleri içeren bir yapıda olduğu söylenebilir. (Speigt & Vera, 2004).

Sosyal adalet kavramına her durum için geçerli ve uzun seneler süresince kullanılabilen genel geçer bir açıklama getirmek mümkün değildir. Çünkü her bir zaman zarfında yapılan açıklamalar geçmişin, bugünün ve yarının taleplerine yanıt vermeyecektir. Kazanımları değişen ve öngörülemeyen eğitimde sosyal adalet kavramının ihtiyaç duyuldukça yenilenmesi gerekir. Dolayısıyla, sosyal adalet kavramı kısa süreli ve değişken bir anlam barındırmaktadır.

Sosyal adalet için her konumda kullanılabilen ve uzun süre boyunca geçerli olabilecek bir tanım ortaya koymak mümkün görünmemektedir. Çünkü, ortaya konulacak bu sosyal adalet tanımı geçmişin, şimdinin ve geleceğin gereksinimlerine yanıt veremeyecektir. Sonuçları öngörülemeyen ve denetlenemeyen eğitimde, sosyal adalet olgusu ve görüşünün belirli aralıklarla güncellenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, eğitimdeki sosyal adalet kavramına yönelik yapılan tanımlar belirli bir sürede geçerli olan bir özellik taşır. Eğitim süreçlerinde sosyal adalet; bağlamsal özellikleri dikkate alarak “gücün ahlaki bir şekilde kullanılmasını gerektiren bilinçli olarak yapılan bir müdahale” şeklinde tanımlanabilir (Özdemir, 2009).

Baltacı'ya (1996) göre sosyal adaletin sağlanmasındaki önemli kriterler yoksulluğun önlenmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, iş piyasasına katılım, sosyal güvenlik ve sosyal yardımların organize edilmesi, refah ve gelirlerin yeniden dağıtılması, kaynakların adil dağılımı ve adil vergi düzenidir.

Sosyal adaleti türleri: Sosyal adalet olgusu içerisinde farklılık, çeşitlilikler, hak ve eşitlikler gibi birçok kavramı barındıran bir kavramdır. Gewirtz ve Cribb (2002) sosyal adaletin üç türüne değinilmektedir

Dağıtımçı Adalet: Toplumda bulunan mülk ve varlıkların toplum içerisinde yer alan bireylere adalet ilkeleri gözetilerek dağıtılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Kültürel Adalet: Her kültürün ve farklı kültürleri benimsemiş bireylerin birbirleri ile eşit olduğunu, belirli bir kültürü benimsemiş toplulukların diğerleri üzerinde baskı kurmaması gerektiğini vurgulamaktadır.

İlişkisel Adalet: Toplum içerisinde bulunan marjinal grupların kendilerine ilişkin kararları alırken bu sürece dahil olabilmeleri gerektiğini vurgulamaktadır.

Sosyal adalete yönelik bakış açıları: Gale (2000)'de göre sosyal adaletin dağıtımsal adalet, hak etmeye dayalı adalet ve kabul etmeye dayalı adalet olmak üzere üç farklı bakış açısı üzerine temellendiğini söylemektedir.

Dağıtımsal Adalet: John Rawls tarafından tanımlanan dağıtımsal adalet görüşüne göre sosyal adalet 'bağımsızlık ya da bireysel özerklik' ve 'sosyal ve maddi çıkarların adil dağılımı' olmak üzere iki ana prensibi içerisinde barındırmaktadır. Bu prensiplerin eğitim bağlamında ele alındığında eğitim alan her bireyin sahip olması gereken hak ve özgürlükler bulunduğu sonucuna varılmaktadır. Fakat, bu görüş eğitim sürecinde her bir bireyin farklı ihtiyaçlara sahip olması sorununa yanıt vermemesi sebebiyle eleştirilmiştir.

Hak Etmeye Dayalı Adalet: Hak etmeye dayalı adalet görüşüne göre bireyler sağladıkları verimlerine ve rekabetçi süreçlere yönelik katkıları sonucunda çeşitli ödülleri hak etmektedir. Dolayısıyla, bu perspektiften bakıldığında rekabet süreci boyunca tarafsızlığın sağlanması sosyal adalet ile yakından bağlantılıdır. Ancak, rekabet sürecindeki tarafsızlık elde edilen sonuçların ya da kazanımların eşit bir şekilde dağılması gerektiğini söylemez. Bu bakış açısı, öğrencilerin derslerde yakaladığı akademik başarılarına tasnif edilmesi fikrini ortaya çıkarmıştır.

Kabul Etmeye Dayalı Adalet: Kabul etmeye dayalı adalet farklı görüşleri bir çatı altında toplayarak bütüncül bir görüş ortaya koyar. Bu görüşe göre sosyal adaletten söz edilebilmesi için toplum içerisindeki bireylerin kimliklerine saygı duyulması ve bireylerin kendilerini ifade edebilmelerine olanak sağlanmalıdır. Bu bakış açısı, eğitim süreci boyunca bireylere değer vermeyi ve bireylerarası farklılıkları kabul etmeyi de önemle vurgulamaktadır.

2.1.1. Adalet ve sosyal adalet. Adalet, Türk Dil Kurumu'nda '*Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması ve herkese kendine uygun düşeni ve kendi hakkı olanı verme.*' şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımda adalet olarak bahsi geçen kavramın bireyler arasında dağılımının niteliğini belirleyen bir mekanizma olarak ele alındığı söylenebilir. Sosyal adalet kavramı da '*Toplumun farklı bölümlerinin yaşam standardı, ekonomik seviyesi vs. gibi çeşitli olanakların fırsatlar eşitliği bağlamında düşünülerek toplumsal olarak sağlanan denge hali*' olarak tanımlanmıştır (TDK, 2018). Bu tanımlardan yola çıkarak, adalet

kavramı bireysel ve pasif bir kavram iken, sosyal adalet kavramı topluma hitap eden, aktif ve toplumun genel olarak bir denge içerisinde bulunmasına atıf yapan bir kavram olduğu görülmektedir (Çakır, 2017).

Adalet ve sosyal adalet kavramları kıyaslandığında, adalet olgusu daha çok bireysel bir anlam taşıırken sosyal adalet kavramı adaleti sosyal ve toplumsal süreçler bağlamında incelemektedir (Turhan, 2007). Bu bağlamda, sosyal adalet toplumun tümünü kapsayan, her türlü olanak, hak ve sorumlulukların toplum içerisindeki bireylere farklılık gözetmeksizin eşit bir şekilde dağıtılmasını temel alan bir adalet anlayışı olarak değerlendirilebilir.

Ancak, sosyal adalet kavramı yalnızca etnik farklılıklar ile sınırlandırılmamalıdır. Sergiovanni'nin güç dengesizliğinin bulunduğu durumlarda etik değerlerin vurgulanmasına dair görüşleri dikkate alındığında bireyler arasında sosyal ya da ekonomik eşitsizliklerin bulunduğu her alanda sosyal adalet olgusunun da çalışmasını gerektiği sonucuna varılabilir (Sergiovanni, 1992, akt. Turhan, 2007).

Young'a (1990) göre sosyal adalet kavramını 'kurumsallaşmış egemenliğin ve baskının ortadan kaldırılması' şeklinde açıklamıştır. Çünkü sosyal adalet yalnızca kazanımların (Ekonomik olanaklar, refah düzeyi vb.) toplumu oluşturan bireyler arasında dağıtılmasından ibaret değildir. Sosyal adalet, bireye iyi bir yaşama sahip olabilmek için kendi beceri ve deneyimlerini geliştirebilmesi, kullanabilmesi ve kendi davranışlarına karar verebilmesi gibi olanakların sağlanmasıyla ilişkilidir. Bununla birlikte, toplumda yer alan her birey için özgür iradenin sağlanması ve bireylerin kendilerine geliştirmeye yönelik eylemlerinin desteklenmesi ile yüksek düzeyde ilişkili olduğu söylenebilir (Speight & Vera, 2004). Sosyal adalet kavramı, toplumsal bağlamda gerçekçilik, her bireyin eşit haklara sahip olması ve kaynakların toplumun en temel yapıtaşı olan bireyler tarafından eşit bir şekilde bölünmesi temelinde yer alan bir kavramdır. Kavramsal açıdan bakıldığında odak noktası bireyin kendisi değil, toplumdur. Buradan yola çıkarak, özgürlük ve eşitlik idealleri arasında bir denge sağlamayı öngörür. Toplumdaki sosyal sınıf eşitsizliklerinin sebeplerini araştırırken, bir yandan da hali hazırda kurulmuş adil olmayan düzenin nasıl daha dengeli hale getirilebileceği ve bireyler arasında adil bir ortamın nasıl oluşturulabileceği konusunda çeşitli çözüm yolları üretmektedir (Kaya, 2000). Bununla birlikte, eğitimde sosyal adalet anlayışı ise bireyler arasındaki farklılıkların

eğitim sürecinde ortaya çıkardığı olumsuz durumların etkilerini ortadan kaldırmayı ya da en en aza indirmeyi amaçlamaktadır (Tomul, 2009).

En geniş kapsamı ile sosyal adalet eğitim ve sağlık olanaklarını ve gerek yasal gerek de sosyal hizmetlerin sağlanması eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasında ve toplumsal eşitliğin sağlanmasında kullanılabilir önemli bir mekanizma olarak ele alınmaktadır (Rosner-Salazar, 2003).

Sosyal adalet üzerine çok sayıda çalışma yapan Miller (1999), sosyal adalet kavramını iyi (avantaj) ve kötü (dezavantaj) şeylerin toplum içerisindeki dağılımını temel alarak açıklamaktadır. Miller, maddi gelir, arsa ve ev gibi taşınmaz mülkler, iş, eğitim, tedavi, ocuk bakım ve yardımları vb. gibi iyi olanaklar iyi şeyler; zor yaşam şartları, tehlikeli ve gurur kırıcı durumları da kötü şeyler olarak nitelendirmiştir. Miller, sıraladığı bu iyi ve kötü şeylerin toplum içerisindeki dağılımından bahsederken birçok farklı kriterin göz önünde bulundurulmasının öneminden ve gereğinden bahsetmiştir.

2.1.2. Devlet ve sosyal adalet. Devletin, sosyal olarak adil bir yapının ülkenin bütününde doğru bir şekilde oluşturulmasında görevi oldukça büyüktür. Bu bağlamda, özellikle devletlerin anayasalarında bireylerin sosyalliği ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Bu süreçlerin aktif bir şekilde uygulanması ulus içerisindeki bireylerin üzerinde olumlu etkiler göstermesi, bu kuralların devlet eliyle uygulanmasıyla önemli ölçüde ilişkilidir. Bu bağlamda kabul edilen kuralların doğru bir biçimde uygulanması devletin sosyal politikasının başarılı olduğunu gösterecektir (Reçber, 2018).

Ulusal adalet sistemi de mutlaka en güncel hukuk kurallarıyla yönetilmelidir. Sosyal adaletin bireylerin sosyal gereksinimlerine yanıt vermeyen hukuk kurallarıyla oluşturulması birçok toplumsal problemi de beraberinde getirebilir. Dolayısıyla, devletin sosyal hukuk ilkelerini kabul etmesi ve uygulaması sosyal barışı sağlayabilecek en önemli etkenlerden bir tanesidir.

Bireyler arasındaki adil olmayan uygulamaları ortadan kaldırmak toplumsal barışın da ortaya çıkmasında katkıda bulunmaktadır. Toplum içerisindeki bireyler arasında sorumluluk ve hakların adil bir biçimde dağıtılması sosyal düzeni sağlanmasında son

derecede önemlidir. Dolayısıyla, devletin bireylere adil bir şekilde davranması burada büyük önem kazanmaktadır (Reçber, 2018).

Eğitimsel bağlamda değerlendirildiğinde, sosyal adaletin uygulanması ile ilgili gerekli yasal düzenlemeleri yapmak devletin yükümlülüğündedir. Devlet yasal düzenlemelere yönelik yetkisiyle eğitimde her bireye eşit olanak ve fırsatlar sağlanmasını yasalarla güvence altına alırken, eğitim kurumlarında eşit olanak ve fırsatların sağlanması için gerekli tedbirlerde yerel olarak alınmalıdır (Özdemir, 2009).

2.1.3. Sosyal adalet ve eşitlik. Adalet olgusunun, sosyal yaşamın neredeyse bütün süreçlerinde yer aldığını söylemek mümkündür. Bir toplumda, adaletin varlığını kuvvetlendiren en temel etkenlerden bir tanesi, eşitliktir. Toplumun içerisinde yer alan her birey eşit haklara sahip olmalıdır. Toplumda yer alan her bireyin varlıkları, ırkları, renkleri, inandıkları ve kültürel değerlerinin değişik olması, tüm süreçlerde toplum içerisindeki bireyler arasındaki eşitliğe gölge düşürmemelidir. Özellikle, siyasal bağlamda eşitlikten söz edebilmek için, karar verme süreçlerinde her bireyin fikirlerini açıkça söyleyebilme özgürlüğüne sahip olması gerekir. Yasalar açısından her bireyin eşit olması, adaletli bir sosyal yapının oluşturulabilmesi açısından son derecede önemlidir (Sunal, 2011).

2.1.4. Eğitimde sosyal adalet. Sosyal adalet kavramının eğitimsel kökeni incelendiğinde ilk olarak yaklaşık 1930'lu yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde kullanıldığı görülmektedir. 1929 senesinde meydana gelen ekonomik kriz ülkenin eğitim sisteminde birçok sorunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu süreçte ortaya çıkan sorunları gidermek adına çalışmalar yapılmaya başlanmış ve bu çalışmalar sonucunda sosyal adalet kavramı eğitim alanında ele alınarak literatürde yerini almıştır (Alsbury & Shaw, 2005).

Eğitim süreçlerinde ya da hayatın farklı alanlarında sosyal olarak adil bir ortamın oluşturulmasının gerekliliği, insanlık tarihinde güncel problem olmamakla birlikte birçok düşünür tarafından tartışılmıştır. Daha önceki dönemlerde oluşturulmuş hak ve özgürlüklerle ilgili yasal süreçlerde ve hatta bazı inançlarda bu duruma oldukça önem atfedilmiş ve her şart altında önemli bir prensip olarak ele alınması gerektiği

söylenmiştir. Fakat bu yasal metinleri uygulamak belirli bir miktarda çaba göstermeyi gerektirmektedir (Turhan, 2007). Oysaki şimdiki ve gelecek nesillerin eşit hak ve fırsatlara sahip olmaları; özellikle zengin ve yoksul milletler arasında gittikçe artan eşitsizliklerin giderilmesi sosyal adalet ile ilgili yapılacak olan tartışma ve çalışmalarla mümkündür (Moffatt, I., Hanley, N. & Wilson, M. D., 2001).

Adaletli bir toplumdaki bahsedilebilmesi için tüm bireylere benzer şekilde davranılması gerekirken, eğitim bağlamında sosyal adalet kavramı ele alındığında durum daha farklı hale gelmektedir. Toplumdaki her bir birey farklı beceri ve yeteneklere sahip olabilir. Dolayısıyla, değişik yetenek ve becerileri olan kişileri de içinde barındırabilecek programlar geliştirilerek bütün öğrencilerin öğrenmesini sağlamak gerekmektedir. Ayrıca, kültürel bağlamda dışlanan veya ekonomik olarak farklı düzeylerde olan bireylere aynı rekabet koşulları sağlanması bir ölçüde adaletsizlik olarak tanımlanabilir (Bozkurt, 2017).

Thrupp ve Tomlinson (2005), sosyal adalet kavramının akademik tartışmalarda sık sık ele alınan bir kavram olduğunu ancak bu kavram üzerinde yapılan akademik araştırmaların son derece az olduğunu belirtmiştir. Bu durumun sebebini sosyal adalet olgusunun belirsiz bir kavram olduğunun düşünülmesi, eğitim ve sosyal adalet çalışmalarının sıklıkla marjinal gruplar üzerinde yapılması ve en önemlisi sosyal adaleti sağlamanın gerçekleştirilmesi çok zor ve ütopye olduğuna dair inançların bulunması olarak göstermişlerdir. Ancak, sosyal adaletin ütopye bir düşünce sistemi olmamakla birlikte tamamen marjinal gruplarla ilişkili bir kavram olmadığı da söylenebilir.

Eğitim süreci ile ilişkili tüm hedef ve politikalar, dayanışma, eşitlik ve adalet gibi birçok farklı değer üzerine temellendirilmiştir. Her eğitim sistemi, bireysel, toplumsal, dini farklılıkları gözetmeksizin her bireyin eğitim olanaklarından ve fırsatlarından eşit bir şekilde faydalanabilmesine olanak sağlayacak şekilde kurgulanmalıdır (Şişman, 2006).

Bütün insanların eşit olduğu, toplumdaki her bireyin insan olarak sahip olduğu haklar da vardır. Bu haklara eğitim hakkı örnek olarak verilebilir (Kant, 1982). 1948'de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 25.maddesinde sağlık hakkının ilk maddesi "Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık

ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir.” şeklinde açıklanmışken eğitim hakkı, anayasanın 42. Maddesi ile “Kimse, eğitim ve öğretim haklarından yoksun bırakılamaz.” olarak açıklanmıştır. Bu madde ile birlikte “Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.” İfadesi de yer almaktadır. Eğitimde fırsat eşitliği düşüncesi de bu maddeye dayanmaktadır. Tüm öğrencilerin eşit şartlarda eğitim alması, öğrencilere adil davranılması, dezavantajlı grupların geri plana atılmaması ve hatta desteklenmesi eğitimde fırsat eşitliği sağlanarak gerçekleştirilebilir. Eğitimde sosyal adalet tam olarak bu noktada ortaya çıkar.

Eğitimde sosyal adalet asıl olarak eğitime erişimin kolaylaşması ve eğitimde adalet ve eğitimde eşitlikle değerlendirilerek farklı sosyal ve ekonomik düzeydeki yaşam biçimlerine sahip bireylerin demokratik olarak yaşama katılıma hazırlanması (Furman & Shields, 2005) ve farklı dil, din, ırk ve farklı toplumsal kesimlerden gelen tüm bireylere eşit eğitim imkanı sunarak çok kültürlülüğün desteklenmesi (Banks, J. A., Cookson, P., Gay, G., Hawley, W. D., Irvine, J. J., Nieto, S. ve Stephan, W. G., 2001) konularını içerir.

Eğitim bağlamında düşünüldüğünde sosyal adalet eğitim sürecini daha da sosyal bir yapıda olmasını, öğrencilerin birlikte ve iç içe yaşamaya hazırlanması, öğrenciler arası farklılıkların azalmasını sağlamaktadır (Tomul, 2010). Okullarda farklı sebeplerle dezavantajlı konumda olan öğrencilere karşı mutlaka saygı, adalet ve dayanışma vb. gibi değerler dikkate alınarak hareket edilmelidir. Özellikle risk altında bulunan öğrencilerin sorunlu ve etik kuralları ihlal eden davranışları artırma potansiyeline sahip olmaları sosyal adaletin göz ardı edilmesiyle ilişkilendirilebilir (Şişman, 2006).

Özellikle bazı ülkelerin sosyal, kültürel ve ırksal bağlamda birçok farklı renkte bireye ev sahipliği yaptığı düşünüldüğünde, aynı okullarda farklı sosyal, ekonomik ve kültürel değerlere sahip ya da farklı ırklardan gelen öğrencilerin eğitim gördüğü bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda, tüm eğitim süreçlerinin sosyal adalet ilkeleri göz önüne alarak uygulanması büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca, okullarda sosyal adaletin sağlanmasına yönelik çalışmaların yöneticiler tarafından desteklenmesi,

ihtiyacı bulunan çocuklara, risk altında olduğu düşünölen öğrencilere daha kapsamlı ve geliştirilmiş kaynaklar ortaya koyulmasını, öğrencileri olduğu gibi kabul edilmesini ve farklılıklarının göz önüne alarak öğrenmelerine destek olacak yaklaşımlar sergilenmesini de içerisinde barındırmalıdır (Tomul, 2010).

Bogotch (2002), eğitimde sosyal adaleti sağlamak için ideolojik gücün kullanılmasının öneminin büyük olduğunu söylemiştir. Eğitimde sosyal adaleti sağlamak bir yönüyle toplumdaki dezavantajlı grupları avantajlı gruplarla eşit hale getirmektir. Toplumsal adaletsizlikler ve sınıfsal farklılıklar eğitimdeki fırsat eşitliğini büyük ölçüde tehdit etmektedir. Okullar bu tehditlere karşı koyabilmek ve öğrencilere eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak için gerekli çabaları göstermelidirler. (Enslin, 2006). Eğitimde sosyal adalet, eğitim ortamının daha eşit olmasını sağlayarak, öğrenciler arasındaki farklılıkları azaltır (Tomul, 2009).

Furman ve Starratt (2002) Bazı durumlarda eğitimde sosyal adalet ve demokrasi anlayışının yanlış algılandığını söylemektedir. Bu yanlış varsayımları aşağıdaki gibidir;

1. Okulların hedefi finansal çıkarlara hizmet etmek olmalıdır.
2. Okulların başarı düzeyi öğrencileri başarıları ölçölerek ortaya konulabilir.
3. Bireyleri öğrenmeye iten şey yalnızca finansal kaygılardır.
4. Öğretme teknik bir eylem olması dolayısıyla öğretmenler yalnızca öğrencilerin akademik başarısından sorumlu görülür.

Yukarıda sıralanan yanlış varsayımlar incelendiğinde eğitimin etik bağlamının göz önüne alınmadığı görölmektedir. En başta, okulların finansal çıkarları gözetken kurumlar olarak düşünölmemelidir.

Eğitimin en temel amaçları arasında, demokratik bireyler ve iyi vatandaşlar, bilinçli bir biçimde üreten ve tüketen bireyler yetiştirmek bulunmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin sınavlarda gösterdikleri akademik başarı okulların değerlendirilmesinde tek ölçüt olarak ele alınmamalıdır. Bu şekilde ortaya konan bir düşöncenin eğitimin bireyin kişiliğini geliştirmeye yönelik uygulamalarını görmezden geldiği söylenebilir. Bununla birlikte, Bireylerin yalnızca finansal çıkarlar için eğitim gördüğünü söylemek, sosyal adaletin yalnızca finansal çıkarları korumak için uygulanması gerektiği şeklinde doğru olmayan bir düşönceye zemin hazırlamaktadır.

Diğer bir yandan, okullarda görev yapan öğretmenler öğrencilerin gösterdikleri akademik başarılar ile birlikte toplumsal ve sosyal becerilerinin gelişmesi ile de yükümlüdür (Turhan, 2007). Buradan yola çıkarak Furman ve Starratt (2002) tarafından ortaya konan eğitimde sosyal adalet ve demokrasiye yönelik yanlış varsayımlar aşağıdaki gibi düzeltilabilir:

1. Okulların hedefi, bireyleri daha adil bir topluma hazırlamaktır.
2. Okulların akademik başarısı, öğrencilerinin akademik başarılarının yanında toplumsal ve sosyal problemlere duyarlı ve bunlara çözüm yolları ortaya koyabilecek bir biçimde yetiştirebilmesiyle belirlenebilir.
3. Öğrenciler, psikolojik ve sosyal faktörler ile öğrenmeye motive olmaktadır.
4. Öğretmenlerin üzerinde düşen, öğrencilerin akademik başarılarını arttırılması ile birlikte onları gelecekte daha demokratik ve adil bir toplum oluşturabilmek gayesi ile yetiştirmektir.

Eğitimde, adalet daha çok bireyi merkezine alıp bireyselliğe vurgu yaparken sosyal adalet toplumu merkezine alarak toplumsallığa vurgu yapması bu kavramlar arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Diğer bir deyişle, sosyal adalet, adalet toplumsal yönden bakmaktadır. (Turhan, 2007)

Sosyal adalet kavramı eğitim bağlamında ele alındığında en önemli noktanın her bireye öznel olarak gerçekten ihtiyaç duyduğu eğitimin verilmesi olduğu görülmektedir. Birçok durumda, sosyal adalet her bireyin eşit bir şekilde eğitim görmesi olarak tanımlanmaktadır. Tüm öğrencileri eşit bir şekilde eğitim vermek uygulanabilir bir durum değildir. Farklı ihtiyaçları bulunan öğrenciler için özel eğitimler planlanması, farklı olanaklar ya da materyaller sunulması gerekebilir (Gürgen, 2017).

Örneğin, özel eğitim gereksinimi bulunan öğrencilere diğer tüm öğrencilerle aynı eğitimin verilmesi uygun olmayacaktır. Dolayısıyla, her öğrencinin bireysel ihtiyaçları ve bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak eğitim planlanması sosyal adalet anlayışının doğru bir biçimde uygulanmasında en önemli adımlardan bir tanesi olacaktır (Gürgen, 2017).

Bursa (2015)'nin Wade (2007)'den aktardığına göre sosyal adalet eğitiminin üç temel konuyu içermesi gerektiğinden bahsetmektedir; Bursa (2015)'nin Wade'den

aktardığına göre sosyal adalet eğitiminin üç temel konuyu içermesi gerektiğinden bahsetmektedir;

- İnsan Hakları: Adalet eğitimi sürecinde insan haklarının tarihsel gelişim sürecine yer vermenin yanında, önyargı, ayrımcılık, sevgi, saygı, hoşgörü vb. gibi insan hakları ile ilişkili olan kavramlardan da bahsedilmesi en önemli noktalardan bir tanesidir. Toplum içerisinde insan haklarına uygun olmayan adaletsiz durumlardan ve bu adaletsizliklere karşı duran ve adaletin sağlanması için mücadele eden örnek bireylerden öğrencilere bahsedilmelidir. Bunların yanı sıra, çocuk ve kadınların toplumdaki hakları, toplumda yaşanan baskılar ve bireylere yönelik ayrımcılığa dair örneklerle de değinilmesi gerekir.
- Demokrasi: Demokrasi başlığı altında öğrencilere demokrasinin tanımı, demokratik yönetimin prensipleri, sorumluluk duygusu, adalet, özgürlük gibi olgulardan bahsedilmesinin yanında anayasa, adaletin nasıl sağlanması gerektiği ve ulusal yönetim sistemleri bulunmaktadır.
- Çevre: Bu başlık ise çevre, kültürel ve tarihi miraslara yönelik hassasiyet kazanılmasıyla birlikte dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelebilecek çevresel sorunların küresel düzeyde nasıl bir etki gösterebileceği gibi konuları içermektedir.

2.1.5. Eğitimde sosyal adaletin boyutları. Eğitimde sosyal adalet tanıyıcı adalet, dağıtımsal adalet ve eğitimde demokrasi olmak üzere üç farklı boyutta incelenmektedir.

Tanıyıcı Adalet Boyutu, Tanıyıcı adalet, eğitimsel süreçlerde farklı kültürel gruplara saygı ile yaklaşılmasına, farklı kültürler arasındaki eşitliğe ve kültürel değerlerin herkes tarafından önyargısız bir biçimde kabul edilmesine vurgu yapmaktadır (Bates, 2006). Tanıyıcı adalet, topluma hakim olan baskın kültürün, farklı kültürleri var saymama ve farklı kültürlere saygı duymama durumlarını düzeltmeye çalışır (Fraser,2001)

Farklı kültürlere ya da görümlere saygı göstermeme, onları dışlama ya da küçük görme gibi eylemler, birçok kültürden bireyleri bir arada bulunduğu, çok kültürlü eğitimsel süreçlerin sık sık vurgu yapıldığı bu dönemlerde doğru düşmemektedir. Her toplumun sayısız farklılığı bulunan bireylerden oluştuğu düşünüldüğünde, eğitim süreçlerinin bireysel farklılıklara, değişik fikirlere ve hayat şekillerine saygı

göstererek hep birlikte uyumlu bir şekilde yaşamayı ve hoş görmeyi öğretme hedefi bulunmalıdır. Eğitim sürecinde okul, kendi toplum tarafından benimsenin değerleri öğretirken bir diğer taraftan da toplumda yer alan, fakat diğerlerine kıyasla daha az kişi tarafından benimsenen farklı kültürlere, etnisiteye, inançlara ya da dillere saygı göstermeleri gerektiğini öğretmelidir (Gürgen, 2017).

Dağıtımsal Adalet Boyutu, Rawls'ın (1997), malların, sosyal hakların ve makamların eşit dağıtılması şeklinde savunduğu adalet teorisinin dağıtıcı adaletin temelini oluşturduğu kabul edilmektedir. Eğitimde dağıtıcı adalet iki farklı biçimde ele alınmaktadır. Bunlardan ilki, mevcut kaynakların tüm öğrencilerin eğitime ulaşmasına olanak sağlayacak biçimde dağıtılmasıdır. Dağıtıcı adalet görüşlerinden bir diğeri ise, daha fazla dezavantajı olan (Örn, fizyolojik, psikolojik, kültürel, coğrafi vb.) insanlara daha fazla miktarda kaynak sunulmasıdır (Bates, 2006).

Eğitimde Demokrasi (Katılım) Boyutu, Demokrasi, sosyal adaletin bir bileşeni olmakla birlikte aynı zamanda da bir ön şarttır (Young, 1990). Demokrasi ve sosyal adalet kavramlarının birbirinden ayrı olarak düşünülemez iki kavramdır. Eğitim süreçlerinde sosyal adaletin demokrasi boyutu, herkesin kendini gerçekleştirme ve göstermesi için gerekli fırsatların sunulması ile ilişkilidir.

Hem ezilen topluluklara hem de baskın olan topluluklara sunulduğu ölçüde kendini temsil etme hakkı verilmesi gerekir ve her iki topluluğun da iletişim kurması amacıyla sosyal regülasyonlar yapılması gerekir. Bu açıdan, demokrasi (katılım) boyutunun, her bireyin eğitim alma, eğitimle ilişkili kararlarda yer alma ve kendini geliştirme ve gerçekleştirme haklarına sahip olması ve korunması olarak tanımlanabilir. Bu boyutların tümün eğitimde sosyal adaletin sağlanması süreçlerinde son derecede gerekli görülmektedir (Fraser, 2001).

2.1.6. Eğitimde sosyal adalet ve demokrasi. Demokrasi, insan hak ve özgürlüklerine dayalı bir yaşam felsefesi bir yaşayış biçimidir (Hotaman, 2010). Sosyal adalet ve demokrasi birbirleri ile yakından ilişkili iki kavramdır. Demokrasi bir yönetim rejimi olarak düşünüldüğünde, sosyal adalet bu rejimin uygulamaya dökülmüş halini ifade etmektedir. Demokratik rejimlerin en büyük göstergesi sosyal adaletin varlığıdır. Sosyal adaletin bulunmadığı bir ortamda demokrasiden tam anlamıyla söz etmek mümkün değildir.

Demokrasinin gerçek bir şekilde uygulanabilmesi, çıkarların ihtiyaç ve haklar göz önünde bulundurularak eşit bir şekilde dağıtılabilişine bağlıdır. Demokratik bir toplumun en temel özelliği toplum içerisinde yer alan her bireyin eşit haklara ve özgürlüklere sahip olmasıdır. Bu durumda bireylerin sahip olduğu bu hak ve özgürlükleri korumak da devlete düşmektedir. Örneğin, bir toplumda eğitim alabilmek temel hak ise tüm bireyler bu hakka ulaşabilmesini sağlamak devletin görevidir. Eğer toplum içerisindeki bazı bireyler bazı hak ya da olanaklara ulaşabiliyor bazıları ulaşamıyorsa burada demokrasi ve sosyal adaletin varlığı tartışılmalıdır (Turhan, 2007).

Her toplumda, din, dil, ırk, ekonomik, kültürel vb. açılardan farklı olan bireyler bulunmaktadır. Bu farklılıkların başta politik ve ekonomik sebepler olmak üzere birçok farklı nedeni olsa da, ahlaki prensipleri üzerine kurulu bir kurum olan okullar bütün öğrencilerin özgürlüğünü, haklarını ve eşitliğini mutlak suretle gözetmelidir (Bates, 2006).

Eğitim bakımından düşünüldüğünde sosyal adalet ve demokrasi kavramlarının birbirleri ile yakından ilgilidir ve bu kavramlar birbirlerinden ayrı olarak ele alınmamalıdır. Demokratik bir eğitim sağlanarak demokratik bir toplum oluşturulabilir (Edwards, 2008). Eğitimin demokratikleştirilmesi, insanların sosyal ve ekonomik farklılıklarının göz ardı edilerek bireylerin yetenekleri ve kavrama güçleri doğrultusunda yapılan uygulamalarla sağlanabilir (Gökçe, 2005). Bu uygulamalarla birlikte bireye “eleştirme hakkı ve eleştirilmeyi kabullenme duygusu, öz güven duygusu, sorumluluk duygusu, yardımlaşma duygusu ve adil olma duygusu” gibi duygular aşılansak demokratik bir eğitim ortamı sağlanabilir (Hotaman, 2010). Okullardaki sosyal adalet uygulamalarının toplumda demokratik bir ortam sağlarken

aynı zamanda da eğitimsel ve ekonomik eşitsizlikleri ortadan kaldırmaktadır (Furman & Shields,2005; akt. Alsbury & Shaw, 2005).

2.1.7. Sosyal adalet ve çok kültürlü eğitim. Sosyal adalet ve çok kültürlü eğitim kavramları farklı kültür, din, dil ve ırk sahibi bireylere eşit eğitim olanaklarının sağlanması yönünden birbirleri ile ortak paydada buluşmaktadır (Banks, vd., 2001). Fakat çok kültürlü eğitim farklı özelliklere sahip öğrenciler arasındaki iletişimi geliştirmeyi hedeflerken (Bohn & Sleeter, 2000) sosyal adalet ise bu farklılıkların ortaya çıkardığı dezavantajların öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki olumsuz etkisini azaltmayı ya da ortadan kaldırmayı hedeflemektedir (Tomul, 2010).

2.1.8. Eğitimde sosyal adalet ve ahlak. Adalet olgusunu ortaya çıkmasındaki etkenlerden bir tanesi de ahlaki gereksinimlerdir.

Bireylerin kendisini güvende hissettiği bir toplumda yaşayabilmenin en temel şartı bu ahlaki gereksinimlerin karşılanmasıdır. Var olan kanunlar, kurallar, gelenek ya da görenekler bu gereksinimleri doyurabilmektedir. Fakat, yüksek seviyede bir güvenliğin olması, her bireyin eşit bir şekilde haklardan faydalanabilmesi, mevcut olanakların adil dağılılabilmesi için, rehber olabilecek kurallara ihtiyaç duyulmaktadır (Kalaycı, 2017).

Eğitim sürecinde sosyal adaleti tahsis etmek için kullanılabilen en faydalı araçlardan bir tanesi etik kurallardır (Bogotch, 2002). Bogotch (2002), eğitimde sosyal adaleti sağlamak amacıyla ahlaki (moral) değerlerin kullanılabilmesini söylemektedir. Bu açıdan sosyal adalet toplum ve bireye belirli kuralları olan ahlaki bir sorumluluk yükler. Bu sorumluluk bireyi doğru olan davranışı yapmaya yöneltmektedir. Bu bağlamda, bireyler ne ölçüde ahlaki değerleri benimserlerse o düzeyde eşitlik, adalet vb. gibi sosyal adalet ile bağdaşan ilkelere o denli değer verecektir.

2.1.9. Sosyal adalet eğitimi. Hackman (2005), sosyal adalet eğitiminin etkili olabilmesi için beş faktörün bulunması gerektiği belirtmiştir:

1) İçerik ustalığı: Sosyal adalet eğitiminin hayati bir yönüdür ve bilgi, tarihsel bağlamlaştırma ve makro ya da mikro içerik analizi olmak üzere üç ana alandan oluşur. Bu faktör etkili bir sosyal adalet eğitiminin en temel yapıtaşıdır, çünkü bilgi kazanımı öğrenmenin en temel esaslarından bir tanesidir. Detaylandırılmış bilgi kaynakları olmadan, öğrenciler muhtemelen olumlu, proaktif sosyal değişim bir değişim yaşayamazlar.

2) Eleştirel düşünce: Demokratik ve yetkin sınıf ortamı oluşturmak için ya da öğrencileri hayatlarında, toplumsal düzeyde değişim ortaya çıkarabilmek ve sosyal adaleti aktif olarak uygulayacak bireyler şeklinde yetiştirmek için aşağıdaki sebeplerden ötürü yalnızca eğitimin içeriği yeterli olmayacaktır.

➤ Eylem ve sosyal değişim: Bu bileşen, öğrencileri sinizm ve çaresizlikten kurtararak umutlu hale getirmeye yardımcı olmak için kritik öneme sahiptir. Öğrencilere yönelik sosyal eylem araçlarını tavsiye etmeden baskıyla ilgili konularda eğitim vermek, en sonunda umut ve yaratıcı enerjiden mahrum bir sınıf ortamı yaratır. Sosyal Adalet Eğitimi'nin hedefi eleştirel düşünmeyi desteklemekse, o zaman bunu yapma fırsatı sunan sınıf alanları yaratmalıyız. Bu araçları bilerek öğretmek de gereklidir.

➤ Kişisel yansıtma: Kişisel yansıtma, eğitimcileri, kendilerini ve uygulamalarını dikkate alarak bireysel özellikleri üzerine eleştirel yansıtma yapmaları gerektiğine vurgu yapar. Bu süreç, öğretmenler neredeyse her daim dikkate alınması gereken şeyler olduğunu hatırlatır. Zihinlerini farklı ihtimallere karşı uyanık tutmalarına destek olur.

3) Çok kültürlü grup dinamiklerine karşı farkındalık: Diğer bir bileşen ise sınıfın grup dinamiklerini ve öğrencilerin sosyal bağlamda biçimlendirilmiş kimlik yapılarını anlamayı kapsamaktadır. Bu farkındalık, sosyal adalet eğitimi verenlerin yukarıdaki dört bileşene nasıl bir tutum sergileyeceklerini belirlemede önemli bir unsurdur. Bir eğitimci öğrencilerin sosyal kimlikleri ve kültürel bağlamda grup dinamiklerini dikkate alması gerekmektedir.

2.1.10. Sosyal adalet sürecinde eğitim yöneticileri ve öğretmenler. Eğitim literatüründe yer alan yayınlar incelendiğinde okullarda sosyal adaletin sağlanmasında okul yöneticilerinin rolleri üzerine vurgu yapılmaktadır. Çünkü okullarda sosyal adaleti sağlayabilme yönünde yetkilerini kullanarak kolaylaştırıcı bir rol üstlenebilecek kişiler okul yöneticileridir. Dolayısıyla, okullarda, sosyal adaleti sağlama sürecinde okul yöneticilerine büyük görev düşmektedir (Turhan, 2007).

Eğitim yöneticilerinin en büyük sorumluluğu sosyal adalet ilkelerinin diğer yardımcı eğitim yöneticileri ve öğretmenler tarafından öğrencilere öğretilbileceği ve uygulanabileceği bir eğitim ortamı yaratmaktır. Öğretmenleri ve diğer yardımcı eğitim yöneticilerini sosyal adalete ilişkin değerleri öğretme ve uygulama konusunda teşvik etmelidir. Diğer bir açıdan bakıldığında ise okul yöneticileri okul içerisinde sosyal olarak adil bir ortam oluşmasını sağlayarak fırsatların, olanakların, hak ve özgürlükleri öğrenciler açısından adil bir şekilde dağıtılmasından sorumludur. Eğitim yöneticilerinin bahsi geçen sorumluluklarının yanında dürüstlük, eşitlik, saygı gibi en temel etik prensipleri göz önünde bulundurarak bilhassa dezavantajlı durumda olan öğrenciler için uygun bir okul ortamı sağlamaya gayret etmelidirler. (Çelik, 1998).

Eğitim süreçlerinde sosyal adaletin sağlanabilmesinde bir diğer en önemli görevin de öğretmenlere düştüğü söylenebilir çünkü öğretmenler öğrencilere eğitimi sunan baş aktör konumundadır. Öğretmenler öncelikli olarak sosyal adalet ilkelerini benimseyerek ve uygulayarak öğrencilere rol model olmalıdır. Bununla birlikte, öğrencilere akademik olarak katkı sağlamak ile birlikte, sosyal bağlamda daha eşit ve demokratik bir sosyal düzen yaratmak üzere sosyal adalet ilkelerini öğretmek ve benimsetmekten de sorumludur. Dolayısıyla, öğretmenler eğitim sürecinde öğrencilere sosyal adaletin temel değerlerini öğretmeli ve öğrencilerin sosyal adaletin temel değerlerini benimseyerek uygulamalarını sağlamalıdır (Furman & Shields, 2005).

Okullarda sosyal adaletin sağlanması süreçlerinde öğretmenlere en az eğitim yöneticileri kadar görev düşmektedir. Öğretmenler de sınıf içerisinde her bir öğrenciye olanak, fırsat, hak ve özgürlüklerin eşit bir şekilde dağılmasını

sağlamalıdır. Sınıf içerisinde her öğrencinin bireysel farklılıklarına saygı duymalı, öğrencilere eşit söz hakkı vermeli ve öğrencileri eşit bir şekilde değerlendirmelidir.

Sosyal adaletin geliştirilmesi sürecinde öğretmenlerin hem de eğitim yöneticilerinin okulda gerçekleştirmesi gereken tutumlar aşağıda sıralanmıştır (Wade, 2001, akt. Bursa, 2005):

1. Öğrencilerin hayatın içerisinde var olan sosyal adaleti anlamalarını ve farkında olmalarına olanak sağlayarak toplum içerisinde değiştirilme gerekliliği bulunan durumları anlamada öğretmenin çabasına vurgu yapılmaktadır.
2. Birbirinden farklı değerleri olan öğrencilerin bulunduğunu kabullenerek öğrencilere yönelik anlayışlı tutum içerisinde bulunmalıdır.
3. Her bir öğrenciye eşit bir şekilde davranarak, ayrımcı bir yaklaşım içerisinde bulunmadan öğrencilerin tümünü eğitim süreçlerinin içerisinde bulunmasının sağlanması gerekmektedir.
4. Toplum içerisindeki kuralları öğrencilerin fark etmesine olanak sağlayarak bir değişim olanağı oluşturabilmek adına öğrencilere olumlu ve olumsuz örneklerin gösterilmesi gerekmektedir.
5. Öğrencilerin mevcut bilgilerinin, beceri ve yeteneklerini kullanarak toplumdaki problemlerle yüzleşmelerine olanak sağlanması gerekmektedir.
7. Aynı sınıf ortamı içerisinde olan öğrencilerin iş birliği ile çalışmalarını sağlanarak çatışma ya da problemlere çözüm üretmek için öğrencilere gerekli destek verilmelidir.
8. Öğrencinin okul içerisinde, değerli bir birey olduğunu hissetmeli ortaya koyduğu fikirlere ve görüşlere saygı gösterilmelidir.

2.1.11. Eğitimde sosyal adalete ilişkin uluslararası metinler. Eğitimde sosyal adalet üzerine direkt yasal bir metin olmasa da önemli yasal bildirimlerin birçoğunda eğitimde sosyal adaleti içeren maddeler yer alır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nca 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan maddeler içerisinde sosyal adaleti barındırır. Beyannamenin 26. Maddesi ise doğrudan eğitimde sosyal adalete ilişkindir (UNIC, 2001):

26.Madde

1. Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel öğrenim aşamalarında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yüksek öğrenim, yeteneğe göre herkese eşit olarak sağlanır.
2. Eğitim, insan kişiliğinin tam geliştirilmesine, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu yerleştirmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki etkinliklerini güçlendirmelidir.
3. Ana-babalar, çocuklarına verilecek eğitimi seçmede öncelikli hak sahibidir.

1976 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde de eğitimde sosyal adaleti içinde barındıran 13. Maddesi (UNIC, 2001) şöyledir:

13. Madde

Eğitim hakkı

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkese eğitim hakkı tanır. Sözleşmeciler, eğitimin insan kişiliğinin ve onurunun tam olarak gelişmesine ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmesine yönelik olarak verilmesi konusunda birleşirler. Devletler ayrıca herkesin özgürlükçü topluma etkili bir biçimde katılmasını sağlayacak, bütün uluslar ile bütün ırksal, etnik ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu geliştirecek ve Birleşmiş Milletlerin barışın korunması için yaptığı faaliyetlerini ilerletecek bir eğitim verilmesi konusunda anlaşırlar.

2. Bu Sözleşmeye Taraf olan Devletler eğitim hakkının tam olarak gerçekleşmesini sağlamak amacıyla, şu yükümlülükleri yerine getirir:

a) İlköğretim zorunludur ve herkese ücretsiz ilköğretim sağlanır;

b) Teknik ve mesleki eğitim de dahil ikinci eğitimin farkla türleri ve özellikle başlangıçta verilecek ücretsiz geliştirme eğitimi gibi her türlü uygun vasıtalarla, kural olarak herkesin girmesine ve yararlanmasına açık duruma getirilir.

c) Yüksek öğrenim, özellikle başlangıçta verilecek ücretsiz geliştirme eğitimi gibi her türlü uygun vasıtalarla, yetenek ölçüsüne göre herkesin eşit olarak yararlanmasına açık duruma getirilir.

d) İlk eğitimin bütün dönemini tamamlayamamış veya bu eğitimi hiç alamamış olan kişiler, mümkün olduğu kadar temel eğitim almaya teşvik edilir veya bu eğitimi almaya mecbur tutulur.

e) Her düzeydeki okul sistemlerinin geliştirilmesi aktif olarak sağlanmaya çalışılır; yeterli bir burs sistemi kurulur ve öğretmenlerin maddi koşulları sürekli olarak iyileştirilir.

3. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, anne babaların ve uygulanması mümkünse vasilerin de, çocuklarını devlet tarafından kurulan okulların dışında var olan ama Devlet tarafından konulmuş veya onaylanmış standartların asgari şartlarına sahip bulunan okullara gönderme ve kendi inançlarına uygun bir biçimde çocuklarına dinsel ve ahlaki eğitim sağlama haklarına saygı gösterir. 4. Bu maddenin hiçbir hüküm, bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen prensiplerin özel eğitim kurumlarında her zaman yerine getirilmesi ve özel eğitim kurumlarında verilen eğitimin Devlet tarafından gösterilen asgari standartlara uyması halleri saklı kalmak kaydıyla, kişilere ve kuruluşlara eğitim kurumları kurma ve yönetme serbestisi verecek şekilde yorumlanamaz.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda imzalanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de (UNICEF, 2019) de eğitimde sosyal adaletin ilkelerini içeren maddeler yer almıştır:

23. Madde

1. Taraf devletler, zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara,

çocuğun durumu ve ana babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

3. Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2 nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

4. Taraf Devletler, uluslararası iş birliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle göz önüne alınır.

28. Madde

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

a) İlk öğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;

b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;

c) Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;

d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;

e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygıyla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası iş birliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

29. Maddde

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;

b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşeye ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;

d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;

e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,

Bu maddenin veya 28 inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

2.1.12. Türkiye’de eğitimde sosyal adalet. Türkiye’de eğitimde sosyal adaletin sağlanması için atılan ilk adımı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda görmek mümkündür. 1973 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu yayınlayarak atmıştır (MEB, 2018). Milli eğitim temel kanununda içerisinde eğitimde sosyal adaleti barındıran maddeler şu şekildedir:

Genellik ve eşitlik

Madde 4 - Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Eğitim hakkı

Madde 7 - İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır. İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.

Fırsat ve imkân eşitliği

Madde 8 - Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır. Maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır. Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.

Demokrasi eğitimi

Madde 11- Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak, eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez.

Eğitim Reformu Girişimi’nin yayımladığı “Türkiye Eğitim Sisteminde Eşitlik ve Akademik Başarı” başlıklı araştırma raporunda Türkiye’de akademik başarının öğrencilerin sosyal ve ekonomik durumundan önemli ölçüde etkilendiğini, sosyal ve

ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilerin okullulaşma ve yüksek akademik başarı olasılıklarının da düşük olduğunun altını çizmiştir. Eğitim Reformu Girişimin yayınladığı rapora göre bir diğer önemli nokta ise, eğitimde erişim, devam ve mezuniyet sorunlarına yönelik hedefli politikalar geliştirilmesinin ve dezavantajlı çocuklara yatırım yapılmasının topluma daha yüksek öğrenci başarısı ve sürdürülebilir kalkınma olarak geri döneceğidir (ERG, 2014). Eğitim Gelişim Reformunda, eğitimde bölgelerarası ve sosyoekonomik eşitsizlikleri en aza indirmek için önemli politika önerileri sunulmuştur. Bu öneriler:

1. Çocuklar arasındaki eşitsizlikleri azaltma potansiyeli yüksek olan erken çocukluk eğitiminin tüm çocuklar için ücretsiz ve zorunlu hale gelmesi;

2. Okula erişim, devam ve mezuniyet konularında farklı kişisel ve/veya ailesel özellikleri nedeniyle sorun yaşayan dezavantajlı grupların hedef alınarak okullulaşmanın teşvik edilmesi;

3. Tüm okul ve program türlerinde verilen eğitimin kalitesini yukarı çekecek öğretmen dağılımı ve kalitesi, eğitimin içeriği ve eğitim ortamları gibi kilit konularda bütüncül politikalar geliştirilmesi;

4. Ortaöğretimde sosyoekonomik durum ve akademik başarı arasındaki kuvvetli ilişkinin şartlı eğitim yardımları ve taşınabilir eğitim gibi farklı sosyal politika müdahaleleriyle azaltılmaya devam edilmesi;

5. Eğitim yatırımlarının öncelikli olarak dezavantajlı öğrenciler olmak üzere, tüm öğrencilerin eğitim kazanımlarının daha kaliteli hale getirilmesi için akılcı biçimde planlanmasıdır.

Eğitim alanındaki ilk sivil toplum kuruluşu olan Darüşşafaka Cemiyeti'nin, 1863 yılından bu yana "eğitimde fırsat eşitliği" misyonuyla günümüzde babası veya annesi hayatta olmayan, maddi olanakları yetersiz, yetenekli çocuklara eğitim fırsatı sunması, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası, "Baba Beni Okula Gönder" kampanyası ve "Anadolu'da Bir Kızım Var Burs Programı" gibi projeler eğitimde sosyal adalet için Türkiye'de yapılan önemli ve güzel çalışmalarındandır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Fair ve Hubbard (2005) “Öğretmen, Sosyal Adaleti mi, Sosyal Değişimi mi Öğretmelidir” adlı çalışmalarında, çocukları sosyal adalet ve ırk eşitliği tartışmalarına dahil etmeyi amaçlamışlardır. Araştırmalarını kırsal bölgelerdeki anaokulu öğrencileri ile bir sömestr boyunca günlük 12-18 kişilik gruplarla yürütmüş ve çalışmada eylem araştırması yöntemine uygun olarak belgeleme yöntemi izlemişlerdir. Araştırmacılar, ahlaki ikilemler, ırklar arası arkadaşlık, iletişim ve değişim kavramlarının öykü diline taşınarak yer verilmesinin önemli olduğuna ve bununla birlikte bir öyküdeki karakterler üzerinden ırk, sınıf ve cinsiyet gibi kavramların bağımsız tartışmalarla vurgulanmasıyla öğrencilerin geçmiş, şimdi ve gelecekteki algılarını değiştireceği sonucuna varmışlardır.

McCabe ve McCarthy (2005), Sosyal adaletin sağlanması için okul liderlerini eğitmeyi amaçladıkları çalışmalarında, eğitim yönetimi alanında sosyal adalete ilişkin yapılan çalışmaları detaylı bir şekilde incelemişlerdir. Okul liderliğinde sosyal adaletin, moralin, saygının, sorumluluğun ve eşitliğin önemli olduğu ve sosyal adalet ile ilgili sorunları önlemek için okul liderlerinin yetiştirilirken “vicdan” kavramının üzerinde durulmasının gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Chiu ve Walker (2007) Hong Kong’ da okullarda sosyal adalet liderliği için yapmış oldukları çalışmalarında, okullarda sosyal adaletin sağlanması için okul yöneticilerinin bazı sorumlulukları üzerlerine alması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca çalışmada okullarda sosyal adaletin sağlanması için öncelikle okulda var olan eşitsizliklerin çözülmesi kavuşturulması gerektiği de bildirilmiştir.

Polat (2007), eğitim politikalarının sosyal adalet açısından sonuçları konusunda yönetici ve öğretmen görüşlerini incelediği çalışmada, 15 farklı okuldan her okuldan iki öğretmen ve bir yönetici olmak üzere toplam 45 birey ile görüşme yapmıştır.

Okul yöneticileri ve öğretmenlerin, kaynak dağıtımını (ekonomik, araç-gereç ve çalışan) yeterli olmamasının okullarda adaletsiz durumlar meydana gelmesine sebebiyet verdiği ve okulun bulunduğu ekonomik durumun var olan adaletsizliklerin artmasında son derecede önemli bir etken olduğuna dikkat çekmiştir.

Philpott (2009) tarafından gerçekleştirilen “Yeni Öğretmenlerin Anlayışlarını ve Sosyal Adalet Eğitiminin Uygulamasını Keşfetmek” isimli yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanarak yapmış olduğu nitel çalışmasında, öğretmenlik mesleğine

yeni başlayan 27 sosyal bilgiler öğretmeninin, sosyal adalet algı ve düzeyleri ile bu algı düzeylerinin sınıftaki uygulamalardaki etkisini araştırmıştır. Çalışmadan çıkan sonuca göre, katılımcıların sosyal adalet algıları üzerinde ailelerin sosyal ve ekonomik düzeyleri, sosyokültürel etkinlikler ve eğitim gibi değişkenlerin önemli etkiye sahip olduğu gözlenmiştir. Aynı zamanda bu araştırmada öğretmenlerin kimliklerinin inançlarının, değerlerinin ve dünya görüşlerinin sosyal adalet algılarını oluşturduğu ve sınıftaki uygulamalara yansıdığı belirlenmiştir.

Henderson (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada bir ilkokul öğretmenin bakış açısıyla sosyal adalet eğitiminin desteklenen ve engellenen yanlarının ortaya çıkarılması yoluyla sosyal adalet eğitim programının geliştirilmesi, uygulanması, değerlendirilmesi ve yeniden düzenlenmesi süreçlerinin anlaşılması hedeflenmiştir. Durum çalışması deseniyle düzenlenen bu araştırmanın verileri ise gözlem, görüşme ve doküman analizi ile toplanmıştır. Çalışmanın sonucunda, sosyal adalet eğitiminin, demokratik uygulamaları, eleştirel düşünmeyi geliştirdiği ve öğrencilerin demokratik bir toplumun etkin katılımcıları olarak hazırlanmasında temel unsur olduğu ifade edilmektedir.

Özdemir (2009), liselerde çalışan öğretmenlerinin etik liderlik ve sosyal adalet algıları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma 30 lisede çalışan toplam 250 öğretmen öğrenmen ile yapılmıştır. Araştırma neticesinde, etik liderlik ve bütün alt ölçekleri ile sosyal adalet arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin sosyal adalet algısının cinsiyete, bransa, okulda çalışma süresine, mezuniyet durumuna (Yüksek lisans/Doktora), mesleki kıdeme göre farklılık göstermediği belirlenirken lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Tomul (2010), ilköğretim okullarındaki sosyal adalet uygulamalarına ilişkin yönetici görüşlerini incelediği çalışmada ilköğretim kurumlarındaki sosyal adaletin uygulanışını ve bu uygulamalara engel teşkil edebilecek etkenler tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma, ilköğretim okulunda çalışan toplam 147 yönetici örnekleminde yapılmıştır. Çalışma bulgularına göre sosyal destek çalışmaları; engelli özelliğe sahip, akademik olarak başarılı olmayan, uyum sorunları gösteren ve ekonomik durumu iyi olmayan öğrenciler için sağlanması gerektiğinin söylendiği belirlenmiştir.

Bununla birlikte, okulun mevcut kaynaklarının yetersiz olması da sosyal destek çalışmaları engelleyen bir etken olarak görülmüştür.

Yıldırım (2011), üniversite öğrencilerinin sosyal adaleti nasıl tanımladıklarını ve genel olarak gençlerin değerlendirmelerinin sosyal adalet algısı üzerine yürütmüş olduğu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanmıştır. Ankara Üniversitesi'ndeki 420 üniversite öğrencisi ile görüşen Yıldırım, öğrencilere karşılıklı görüşme yöntemi uygulamıştır. Araştırma sonunda üniversite öğrencilerinin sosyal adaleti genel olarak fırsat eşitliği bağlamında tanımladıkları; sosyal adalet ilkeleri kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliği, vatandaşlık ve adil dağıtım ile ilişkili değerlendirmelerinin sosyal adalet algısının farklılaşması üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Tomul, E., Çelik, K. ve Tas, A. (2012). öğrenci algılarına göre öğretmen davranışlarının değerlendirdikleri araştırmada, katılımcıların öğretmenlerin sınıf içerisinde bulunan tüm öğrencilere adil bir biçimde davranmadıklarını düşündüklerini belirlemişlerdir. Bununla birlikte, öğrencilerin ekonomik düzeyleri ve adalet algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki bulunduğu da belirlenmiştir.

Mafora (2013), yapmış olduğu nitel çalışmada Soweto'da beş okul belirleyerek öğretmen ve öğrencilerle yaptığı görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanmıştır. Bu çalışmada okul yöneticilerinin sosyal adaleti sağlamada lider olmaları gerektiği ancak okul yöneticilerinin sosyal adalet algılarında ve sosyal adaleti uygulamalarında eksiklikler olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çağlar (2013), öğrencilerin öğrenme ortamına ilişkin adalet algıları ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi konu alan çalışmada; katılımcıların öğretmenliğe karşı olan tutumları ile öğrenme ortam ile ilgili adalet algılarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmanın çalışma grubunu 800 öğrenci oluşturmuştur. Bulgular, erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre öğrenme ortamını daha az adil algıladığını göstermiştir.

Gürgen (2017), yapmış olduğu Okullardaki Sosyal Adalet Algısının İncelenmesi adlı çalışmada nitel araştırma deseni uygulamıştır. Eskişehir'de ilkököl ortaokul ve lise de görev yapan 6 yönetici 12 öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanarak araştırmasını tamamlayan Gürgen, bulguları sosyal adaletin tanıyıcı, dağıtıcı ve demokrasi (katılım) boyutlarına göre sınıflandırmıştır. Bulguları

sınıflandırarak okullarda sosyal adalet bilincinin var olduğu ancak eksik ve geliştirilmesi gereken noktaların olduğu, okullarda sosyal adaleti geliştirmek, sosyal adaletin içerdiği kavramları eğitimcilerin anlayışlarına ve öğretim davranışlarına yerleştirmek için çeşitli uygulamalar ve politikalar geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Cho (2017), sosyal adalet, sosyal adalet eğitimi ve çok kültürlü eğitimin kavram olarak tanımlanması adına yapmış olduğu çalışmada sosyal adalet, sosyal adalet eğitimi, çok kültürlü eğitim arasındaki ilişkileri açıklamaya çalışmıştır. Kültürel farklılıkların ve çok kültürlülüğün eğitime yansımalarına bağlı olarak öğretmen ve öğrenciler eğitimde sosyal adaletin sağlanmasında güçlük çekmektedir sonucuna varmıştır.

İdin ve Aydoğdu (2017) fen bilimleri öğretmenlerinin sosyal adalet ve eşitlik perspektifinde fen bilimleri eğitimine ilişkin görüşlerini içeren araştırmalarında Fen Bilimleri öğretmenlerinin sosyal adalet ve eşitlik kavramlarına ilişkin düşüncelerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmalarında nitel araştırma yöntemi kullanarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öğretmenlere sosyal adalet ve eşitlik kavramlarına ilişkin olarak altı soru yöneltilmiştir. Türkiye'nin yedi bölgesinin her birinden iki fen bilimleri öğretmeni olmak üzere toplam 14 öğretmen ile görüşmeler gerçekleştiren araştırmacılar edilen verilerin çözümlenmesinde nitel araştırma analiz tekniklerinden içerik analizi kullanmışlardır. Araştırma sonunda elde edilen verilere göre Fen Bilimleri öğretmenlerinin %92,86 'sı Türkiye'de fen bilimleri dersi kapsamında sosyal adaletin olmadığını ve öğretmenlerin tamamı dersin öğretimi kapsamında eşitlik olmadığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Sağdıç (2018), okullarda sosyal adalet uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçladığı çalışmasını 2015/2016 öğretim yılında Batman ilindeki ilkokul ve ortaokuldan belirlediği 337 öğretmen ve 116 yöneticiyle yapmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre okul yöneticileri ve öğretmenlerin her ikisini de eğitimde sosyal adaletin uygulanma sürecine yönelik olumlu fikirler bildirdiği görülmüştür. Ayrıca, okul yöneticilerinin öğretmenlere nazaran daha olumlu fikirde bulunduğu gözlemlenmiştir. Öğretmenlerin branşları ve çalıştıkları okul türünün sosyal adaletin algılanma seviyesine ilişkin fikirlerini değiştirmedikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin cinsiyetleri ve mesleki kıdemlerinin, onların “sosyal

adaletin algılanma düzeyine ilişkin görüşlerini” farklılaştırdığı görülmüş ve erkek cinsiyetli öğretmenlerin kadınlara göre okullarda sosyal adalet konusunda daha olumlu bir fikre sahip oldukları belirlenmiştir.

Akkuş (2019), okullarda yönetici, öğretmen ve öğrencilerin sosyal adalete yönelik tutumlarının araştırılıp sosyal adaleti geliştirmek için neler yapıldığını belirlemek ve sosyal adaleti geliştirmek adına daha neler yapılabileceğini ortaya koymayı amaçladığı çalışmasında 10 yönetici, 10 öğretmen ve 10 öğrenci olmak üzere toplamda 30 bireyin görüşüne başvurmuştur. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanan Akkuş araştırma bulgularını, oluşturulan tematik çerçeveye bağlı olarak seçilen tema ve araştırmanın alt problemleri doğrultusunda kodlamıştır. Daha sonra verilerini içerik analiziyle yorumladığı araştırmasında sosyal adaletin geliştirilmesi için neler yapılmaktadır problemine bağlı olarak “Adil davranım, pozitif ayırım, dezavantajlı grupları maddi manevi destekleme, iş birliği, fırsat eşitliği” gibi uygulamaların yapıldığı bulgularına ulaşmıştır. Akkuş, okullarda sosyal adaletin geliştirilmesi için neler yapılabilir problemine bağlı olarak ise: Öncelikle üst düzey yöneticilerin ve okul yöneticilerinin daha adil davranma, pozitif ayrımcılığın daha belirgin olmalı, öğrencilere ve öğretmenlere tam anlamıyla bir fırsat eşitliği sağlanmalı, öğrenciler arasında kültürel, cinsiyet veya sosyoekonomik bir ayırım yapılmamalı ve yeni nesillerin daha adil olabilmesi için öğrencilere sosyal adalet konusunda rehberlik edilmesinin önemli olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

İlgili araştırmalara genel olarak bakılacak olursa son dönemlerde eğitimde sosyal adaletin önemine dikkat çekmek ve öğretmenlerin sosyal adalete ilişkin algı ve tutumlarını öğrenmek amacıyla birçok çalışma yapıldığı ancak bütün bu çalışmalara rağmen eğitimde sosyal adaletin henüz tam anlamıyla gerçekleşmediği sonucuna ulaşılabilir. Bu çalışmada Türkiye’de eğitimde sosyal adaletin sağlanması için yapılan çalışmaların neler olduğu, eğitimde sosyal adalet için olumsuzluk teşkil eden durumları ve eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına neler yapılabileceği ortaya konulacaktır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplanma süreci ve verilerin analizi alt bölümleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma sınıf öğretmenlerinin, eğitimde sosyal adalete ilişkin görüşleri alınarak sosyal adalet uygulamalarına dair olumlu ve olumsuz durumları ortaya çıkarmak amacıyla kurgulanmıştır. Belirlenen bu amaçlar doğrultusunda sınıf öğretmenlerinin görüşme sorularına daha gerçekçi yaklaşımlarının çalışmanın geçerliliği açısından önemi oldukça büyüktür. Araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. “Nitel Araştırma Yöntemleri”; Goetz ve Lecompte (1984), Patton (1987) ve Bogdan ve Biklen (1992) tarafından kazandırılan bir yöntemdir. Bu bağlamda “nitel araştırma”; insan düşünce ve davranışlarının esnek ve bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesini sağlayan bir yöntemdir. Ayrıca nitel araştırma; görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemleri kullanılarak analizlerin doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde yapılmasını sağlayan araştırma biçimidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nitel araştırmada sosyal oluşum ve değişimler içerisinde buldukları çevreyle birlikte ele alınır ve toplanan bulgulardan yola çıkılarak daha önceden bilinmeyen birtakım sonuçlar birbirleriyle ilişkilendirilerek özelden genele bir teori oluşturma hedeflenir (Yıldırım, 1999).

3.2. Katılımcılar

Katılımcılar oluşturulurken araştırmacının görüşme yapacak olduğu okullara ulaşım koşulları göz önüne alınmış ve amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örneklemesinde araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu yöntem araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Bu örnekleme yöntemi yaygın olarak kullanılmakla birlikte sonuçları daha az genellenebilirdir. Ayrıca bu yöntemin maliyeti de diğer yöntemlere göre daha azdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırmanın katılımcılarını Burdur ili Merkez ilçesindeki ilkokullarda görev yapan 50 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada görüşleri alınan katılımcıların kişisel bilgileri ve yüzdeler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcıların Kişisel Bilgileri ve Yüzdeler Durumları

Değişkenler	f	%
<i>Cinsiyet</i>		
Kadın	24	48
Erkek	26	52
<i>Mesleki Hizmet Süresi</i>		
1-5 Yıl	8	16
6-10 Yıl	6	12
11-15 Yıl	4	8
16-20 Yıl	4	8
20 yıl üzeri	28	56
<i>Öğrenim Durumu</i>		
Ön Lisans	15	30
Lisans	33	66
Yüksek Lisans	2	4
Doktora		

Tablo 1’e göre araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin 24’ü kadın 26’sı erkektir. Mesleki hizmet süreleri 20 yıl ve üzeri olan öğretmenler araştırmanın çoğunluğunu oluşturmaktadır. Ayrıca katılımcıların %66’sını oluşturan 33 sınıf öğretmeni lisans mezunu iken %30’u olan 15 sınıf öğretmeni ön lisans mezunudur. Öğretmenlerden 2 tanesi ise yüksek lisansını tamamlamıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılacak görüşme formu hazırlanmadan önce sosyal adalet ve nitel araştırmalara dair literatür taraması yapılarak temel oluşturulmuş, hazırlanmış olan görüşme sorularına ön hazırlık yapılmıştır. Literatür taraması ve ön hazırlık sonucunda sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalete dair görüş ve düşüncelerine almak için bir görüşme formu oluşturulması amaçlanmıştır. Yapılan ön hazırlık sonucunda araştırma çerçevesinde sosyal adalet, eğitimde sosyal adalet, sosyal adalete dair olumlu/ iyi uygulamalar, sosyal adalete aykırılık teşkil eden durumlar ve sosyal adaletin sağlanmasına yönelik hakkında bir görüşme formu oluşturulmasına

karar verilmiştir. Oluşturulan bu altyapı üzerine nitel araştırma felsefesine uygun olarak açık uçlu sorular yazılmıştır. Hazırlanan soruların ve görüşme formunun araştırmacı ve katılımcıları belirli bir çerçevede yönlendirmesi ancak tamamen kısıtlamaması amaçlanarak yarı-yapılandırılmış görüşme türüne uygun sorular hazırlanmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanırken sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalete ilişkin görüşlerini kolaylıkla ve daha sağlıklı bir şekilde belirtmeleri amaçlanmıştır.

Görüşme formunun oluşturulması sürecinde sorular hazırlandıktan sonra alan uzmanı araştırmacılardan uzman görüşleri alınmış ve görüşler doğrultusunda sorularda gerekli düzeltme, ekleme ve çıkarmalar yapılmıştır. Yapılan son düzenlemeler ile görüşme formu 5 sorudan oluşmuştur (Ek-3). Görüşmelerin tamamı Burdur ili Merkez ilçesinde (köy okulları dahil) gerçekleştirilmiştir.

3.4. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Bu araştırmada sınıf öğretmenlerinin görüşleri alınırken veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Görüşme formu bu alandaki uzmanların görüşleri alınarak (Doç. Dr. Selda POLAT ve Prof. Dr. Ekber TOMUL) ve bu alanla ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra oluşturulmuştur. Bu şekilde görüşme formunun geçerliliği artırılmaya çalışılmıştır. Görüşme formunda kişisel bilgilerin olduğu bölüm ve görüşme sorularının olduğu bölüm bulunmaktadır. Kişisel bilgilerin olduğu bölümde araştırmaya katılan kişilerin bilgileri gizli tutulmuş ve kodlar oluşturulmuştur. Görüşmeye başlamadan önce Antalya da görev yapan 4 sınıf öğretmenin görüşü alınarak pilot uygulama gerçekleştirilmiş ve görüşmenin uygulanmasında uzmanların da görüşü alınarak geçerliliği test edilip herhangi bir sorunun olmadığı görülmüştür.

Verilerin toplanması sürecinde Burdur İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okullarda 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde çalışmaların yürütülmesi için resmi süreç çerçevesinde izin alınmıştır (Ek-1). Gerekli izinlerin alınmasından sonra ilkokulların yöneticilerine ulaşılmış ve görüşmeyi gerçekleştirebilmek amacıyla okul yöneticilerinin uygun gördüğü tarihlerde görüşme yapabilmek adına izinler alınmıştır. Görüşmeler, görüşmeyi kabul eden sınıf öğretmenleriyle bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır. Araştırmacılar tarafından katılımcıların isimlerinin

ve bilgilerinin kimseyle paylaşılmayacağı ve araştırma sonucunda makale içerisinde kendi isimlerinin kullanılmayacağı belirtilmiştir. Öğretmenlerin görüşlerini kolaylıkla dile getirmesinin önemli olduğu bu araştırmada görüşme yeri olarak okulda bulunan ancak kullanılmayan bir sınıf ve diğer öğretmenlerin derslerde olduğu sırada ise görüşme yeri olarak öğretmenler odası seçilmiştir. Sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşmeler bireysel olarak 5 dakika ila 10 dakika arasında değişiklik göstermektedir ve görüşmenin ses kayıt cihazı ile kaydedilmesine izin veren katılımcıların toplam görüşme ses kayıt süreleri yaklaşık yüz yirmi dakikadır. Görüşmelerin kayıt altına alınmasından rahatsızlık duyduklarını ifade eden öğretmenler ile yapılan görüşmeler kayıt cihazı yerine elle yazılarak kayıt altına alınmıştır. Ses kayıtları ve elle yazılarak tutulan görüşme notları araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiştir.

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalete ilişkin görüşlerinin açık, anlaşılır bir şekilde değerlendirilmesi, okuyucuya olduğu gibi sunulması ve yorumlayarak farklı tarafsızlığın sağlanması için bilgisayar ortamında yazılı hale getirilen veriler araştırmacı tarafından betimsel analize tabi tutulmuştur. Araştırmada kullanılan betimsel analiz sonucunda her bir görüşme maddesine göre ayrıştırılan bulgulardan kodlar oluşturulup düzenlenmiştir. Tablolarda kodlarla ilgili istatistiksel yöntemlerden frekans (f), yüzde (%) kullanılmıştır. Yorumlama esnasında katılımcıların görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Betimsel analizde bireylerin görüşlerini yansıtmak için doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Katılımcıların görüşlerine yer verilirken her bir katılımcı cinsiyetlerine ve mesleki hizmet sürelerine göre K-17, K-3, K-31... E-32, E-12, E-9..... şeklinde ifade edilmiştir.

3.5. Geçerlik ve Güvenilirliğin Sağlanması

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlık ve teyit edilebilirlik süreçleriyle gerçekleşir (Erlandson, D. A., Harris, E. L., Skipper, B. L., & Allen, S. D., 1993) Araştırmanın inandırıcılığını sağlamak amacıyla ilk olarak veri toplama aracı, görüşmeler sonucu elde edilen veriler, analiz sonucu oluşturulan kodlar ve araştırma sonuçları, eğitim bilimleri alanında uzman bir

öğretim üyesinin incelemesine sunulmuştur. Ayrıca katılımcıların görüşlerini rahatlıkla paylaşabilmeleri adına samimi bir ortam oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın güvenilirlik çalışmaları kapsamında tutarlık incelemesi gerçekleştirilmiştir. Tutarlık incelemesi gerçekleştirilirken kodlama sürecinde ve veri toplama araçlarının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve analiz edilmesi aşamalarında tutarlık bulunması konusuna özellikle dikkat edilmiştir.

Bu bağlamda araştırmada olgu ve durumlar yansız yansıtılması adına ses kaydı kullanılarak araştırmada nitel anlamda geçerlik ve güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır.

3.6. Araştırmacı Rolünün Belirlenmesi

Nitel araştırmalarda araştırmacı, nicel araştırmalardan farklı bir role bürünür. Nitel araştırmalarda araştırmacı sadece bilgi toplayan, bilgileri veriye dönüştüren ve analizleri hazırlayıp raporlaştıran olarak düşünülmemelidir. Bu nedenle araştırmacı; katılımcılarla doğrudan görüşmeler yaparak araştırmasını gerçekleştirmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmacı bu araştırmada ilk olarak gerekli literatür taramasını tamamlamış ve literatür taramasından yola çıkarak eğitimde sosyal adalet ile ilgili görüşme soruları belirlemiştir. Araştırmacının birebir araştırmacının içerisinde yer alması, araştırmaya katılan bireylerle birebir görüşmelerde bulunması ve bir nokta itibarıyla araştırmacının yönlendiricisi konumunda olması, araştırmaya katılan örneklem grubunu ve bununla birlikte de araştırmacının doğallığını etkileyebileceği düşüncesi ile araştırmacı görüşmelerini birebir ve yüz yüze gerçekleştirmek adına ilgili okullara gitmiştir. Araştırmacının nesnellliğini engellememesi için araştırmacı, görüşmeler sırasında objektif olma konusunda hassas olmalıdır. Araştırmacının da bu çerçevede uygulanması ve araştırmacının rolünün bu çerçevede yerine getirilmesi, araştırmacının temelini oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırma dâhilinde elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular yer almaktadır. Görüşme sorularına katılımcıların verdikleri cevaplar ifade edilme sıklıklarına bağlı olarak kodlar oluşturulmuştur. Oluşturulan kodların frekans (f) ve yüzde (%) dağılımlarına tablolarda yer verilmiştir.

4.1. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Adalet Kavramının Tanımına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerine ilk olarak “Sosyal adaleti nasıl tanımlarsınız?” sorusu yöneltilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin sosyal adaleti tanımlama şekillerinden yola çıkılarak beş ayrı kod oluşturulmuştur. Bu kodlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Adalet Kavramının Tanımına Yönelik Görüşleri

Kodlar	f	%
Sosyal adalet kavramının tanımına ilişkin görüş bildirmemişlerdir	18	36
Adalet, hak ve özgürlüklerin insanlara eşit olarak sunulması.	14	28
Fırsat eşitliği	9	18
Devletin kişiler arasında ayırım yapmaması.	6	12
Görev ve sorumluların eşit paylaşımı.	2	4
Özgürce yaşama biçimi.	1	2
Toplam	50	100

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırmaya dahil olan katılımcıların çoğunluğu (%36) sosyal adaleti tanımlamamıştır. Araştırmaya dahil sınıf öğretmenlerinin araştırma sorusuna vermiş oldukları cevaplardan yola çıkarak kodlar oluşturulmuştur. Sınıf öğretmenlerinin sıklıkla verdikleri cevaplara göre (%28) adaletin, hakların ve özgürlüklerin insanlara eşit olarak sunulmasını sosyal adaletin tanımı olarak ifade etmiştir. Araştırma katılan sınıf öğretmenlerinin %18’ini oluşturan 9 katılımcı ise sosyal adaleti fırsat eşitliği olarak nitelendirmiştir. Devletin kişiler arasında ayırım yapmamasını sosyal adaletin tanımı olarak nitelendiren katılımcılar tüm

katılımcıların %12'sini oluşturmaktadır. Ülke çapında görev ve sorumlulukların eşit paylaşımını da sosyal adaletin tanımı olarak ifade eden öğretmenler araştırmaya dahil olan tüm öğretmenlerin %4'ünü oluşturmaktadır. Sınıf öğretmenlerinden bir tanesi sosyal adaleti özgürce yaşama biçimi şeklinde tanımlamıştır.

Öğretmenlerden bazılarının sosyal adalet kavramının tanımına ilişkin görüşlerinden ortaya çıkan “adalet, hak ve özgürlüklerin insanlara eşit olarak sunulması” koduna ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Benim için adalet, sosyal adalet en küçüğünden en büyüğüne kadar her çocuğun, her sınıftan kişinin eşit olarak uygulamalara, haklara sahip olması demek...”(2-K-16)

Sınıf öğretmenlerinin sosyal adalet kavramının tanımına ilişkin görüşlerinden ortaya çıkan “devletin kişiler arası ayırım yapmaması” ve “fırsat eşitliği” kodlarına ilişkin görüşlerden bazıları da şu şekildedir:

“...Sosyal adalet devletin yapmakla yükümlü olduğu, vatandaşa sunmakta olduğu bütün hizmetlerin herkese eşit şekilde paylaşılması...”(7-E-15).

4.2. Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adalet Kavramının Tanımına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerine “Eğitimde sosyal adalet kavramını nasıl tanımlarsınız?” sorusu ikinci soru olarak yöneltilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaleti tanımlama şekillerinden yola çıkılarak beş ayrı kod oluşturulmuştur. Bu kodlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3.

Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adalet Kavramının Tanımına İlişkin Görüşleri

Kodlar	f	%
Öğrencilerin okul ve sınıf içerisinde eşit haklara sahip olması.	26	52
Eğitimcinin öğrencilere adil yaklaşımı.	6	12
Eğitim öğretim hakkının tüm bireylere verilmesi.	5	10
Öğrenciler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların eğitime yansıtılmaması	5	10
Eğitimde sosyal adalet yoktur.	5	10
Okullar arasındaki fırsat ve imkan eşitliği.	3	6
Toplam	50	100

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunu (%52) oluşturan 26 katılımcı, eğitimde sosyal adaleti, öğrencilerin okul ve sınıf içerisinde eşit haklara sahip olması şeklinde nitelendirmektedir. Katılımcıların %12'sini oluşturan 6 katılımcı ise eğitimde sosyal adaleti eğitimcinin öğrencilere adil yaklaşımı şeklinde nitelendirmektedir. Eğitim öğretim hakkının tüm bireylere verilmesini eğitimde sosyal adalet olarak tanımlayan katılımcılar araştırma alt sorusunu cevaplayan tüm katılımcıların %10'unu oluşturmaktadır. Yine araştırmaya dahil olan sınıf öğretmenlerinin %10'una göre öğrenciler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların eğitime yansıtılmaması da sosyal adalet olarak tanımlanabilir. 3 katılımcı ise eğitimde sosyal adaleti okullar arasındaki fırsat ve imkan eşitliği şeklinde tanımlamıştır. Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalet tanımlarından ortaya çıkan “öğrencilerin sınıf ve okul içerisinde eşit haklara sahip olması” koduna ilişkin bir öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“...Eğitimde sosyal adalette her öğrencinin eşit imkanlarla karşılaşması, her öğrencinin maddi imkanları farklı olsa da aynı eğitimi alabilmesi ve sınav sistemlerine eşit şekilde girmesi ya da bir üst kuruma eşit şekilde girmesi, adaletli şekilde girebilmesi..”(32-K-9).

Araştırma bulgularına göre sınıf öğretmenlerinden bazılarının eğitimde sosyal adalet kavramına ilişkin tanımlarından ortaya çıkan kodlardan biri olan “eğitimcinin öğrencilere adil yaklaşımı” koduna ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Eğitimde sosyal adalet derken eğitimcinin öğrencisinin kaşının gözünün güzelliği, ekonomik imkanı, ailenin sosyal imkanı, siyasi gücü, bulunduğu yeri ayırt etmemesi demek...”(3-E-10).

“...Eğitimde sosyal adalet, eğitimcinin öğrencinin maddi durumuna bakmadan, aile samimiyetine dayanmadan, güzel çirkin ayırt etmeden cinsiyet ayrımı yapmadan tüm öğrencilerine adil davranmasıdır...”(4-E-19).

Eğitimde sosyal adaletin olmadığını düşünerek eğitimde sosyal adalet kavramının tanımlanamayacağını belirten sınıf öğretmenlerinden birinin görüşü şu şekildedir:

“...Eğitimde hiçbir zaman sosyal adalet olmamıştır. Olamaz da. Eğer öğrenci bazından bakarsak fert olarak aile olarak zaten herkes birbirine denk değil. Öbür türlü de eğitimdeki adalet olarak bakarsak da maalesef yaşadığımız bölgelere göre ben kırsal bölgelerde çalıştım mesela. Bir fırsat eşitliğinden bahsediyoruz ama ben bir Afyon’un Sinanpaşa köylerinde maalesef -Güneydoğu’da Diyarbakır’da da çalıştım-Güneydoğu’dan daha geri köyler susuz, artı malzemesiz okullar var yani. Bunun için fırsat eşitliği veya eğitimde eşitlik dediğimiz zaman bu yöreye göre değişiyor ben bunu hiçbir zaman eşitlenebileceği düşüncesinde değilim...”(16-E-33).

4.3. Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adalet İle İlgili Uygulamalara Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerine üçüncü olarak “Türk eğitim sisteminde eğitimde sosyal adalet ile ilgili olumlu örnekler verebilir misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin Türk eğitim sisteminde sosyal adaletle ilgili olumlu düşüncelerinden yola çıkılarak on üç ayrı kod oluşturulmuştur. Bu kodlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4.

Eğitimde Sosyal Adalet Uygulamaları ile İlgili Olumlu Örnekler

Kodlar	f	%
Eğitimde sosyal adaletin sağlanması için yapılan olumlu uygulamalar yoktur.	12	24
Eğitim öğretimde kullanılan kitapların ücretsiz dağıtılması	8	16
Başarılı öğrencilere burs, kırtasiye ve kıyafet yardımlarının yapılması.	6	12
Eğitim kurumlarının ve diğer kurumların yapmış olduğu burs ve başarı sınavları	6	12
Eğitimde teknoloji kullanımının artması	5	10
Engelli öğrenciler için rehabilitasyon merkezlerinin olması ve BEP hazırlanması	2	4
Okul sütü ve okul üzümü dağıtımının yapılması	2	4
Öğretmenlerin öğrencilere adil yaklaşımı	2	4
Eğitimin parasız olması ve herkesin eğitim hakkına sahip olması	3	6
Özel okulların açılarak devlet okullarındaki mevcutların azaltılması	1	2
Taşınmalı eğitim ile okullara ulaşımın kolaylaşması	1	2
Düz yazı kullanımına geri dönülmesi	1	2
Okullarda serbest kıyafet uygulamasının kaldırılıp üniformaların kullanılması	1	2
Toplam	50	100

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların %24 ünü oluşturan 12 katılımcı eğitimde sosyal adaletin sağlanması için yapılan olumlu uygulamalar bulunmadığını düşünmektedir. Araştırmanın %16'sını oluşturan 8 katılımcı eğitim öğretimde kullanılan kitapların ücretsiz dağıtılmasının eğitimde sosyal adalet için olumlu örnek teşkil ettiğini düşünmektedir. Başarılı öğrencilere burs kırtasiye ve kıyafet yardımı yapılmasının eğitimde sosyal adalete ilişkin olumlu örnek olarak nitelendiren öğretmenler tüm katılımcıların %12'sini oluşturmaktadır. Darüşşafaka, eğitim kurumlarının ve diğer kurumların yapmış olduğu burs ve başarı sınavlarını eğitimde sosyal adalet için olumlu örnekler olarak gösteren katılımcılar da tüm katılımcıların yine %12'sini oluşturmaktadır. Katılımcıların %10 unu oluşturan 5 katılımcı ise eğitimde teknoloji kullanımının artmasının eğitimde sosyal adalet için olumlu örnek olarak gösterilebileceğini düşünmektedir. Engelli öğrenciler için rehabilitasyon merkezlerinin olması ve bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlanması katılımcıların %1'ini, okul sütü ve okul üzümü dağıtımının yapılması, öğretmenlerin öğrencilere adil yaklaşımı da katılımcıların %1'ini oluşturmaktadır. Eğitimin parasız olması ve herkesin eğitim hakkına sahip olması, özel okulların açılarak devlet okullarındaki mevcutların azaltılması, taşınmalı eğitim ile okullara ulaşımın kolaylaşması, düz yazı kullanımına geri dönülmesi, okullarda serbest kıyafet uygulamasının kaldırılıp

üniformaların kullanılması da sınıf öğretmenlerine göre eğitimde sosyal adalet ile ilgili olumlu örneklerdir. Öğretmenlerin eğitimde sosyal adalet uygulamalarıyla ilgili verdikleri olumlu örnekler ile ortaya çıkan eğitim öğretim “kitaplarının ücretsiz dağıtılması” ve “okul sütü ve okul üzümü dağıtımının yapılması” kodlarına ilişkin ile ilgili görüşlerden biri şu şekildedir:

“...Örnekler,,bu kitap dağıtımı olayı sosyal adalet Türkiye'nin her yerinde. Bir de ben şeyi düşündüm kitap deyince aklıma geldi okul sütü ve okul üzümü dağıtma uygulamaları var. Su an belki bilginiz vardır onlar da bence aynı kategoriye giriyor. Süt tabii şehir merkezindeki köydeki öğrenciler için farklı olabilir ama birbirlerinden gördükçe burada daha da içmek istiyorlar. Hani içme imkanı olan olabilir olmayabilir hani bir süt ne kadar dememek lazım o da sosyal adalet bence...”(33-K-3).

Öğretmenlerin eğitimde sosyal adalet uygulamalarıyla ilgili verdikleri diğer olumlu örneklerden ortaya çıkan “eğitim kurumlarının ve diğer kurumların yapmış olduğu burs ve başarı sınavları” koduna ilişkin ile ilgili görüşlerden bazıları şu şekildedir:

“...Benim için en güzel sosyal adalet örneği verebileceğim hep düşünmüşümdür “Darüşşafaka” mesela. Çünkü Darüşşafaka'ya kabul edilen çocuklar, gerçi zaman zaman uygulamalar değişiyor ama şehit ya da gazi olmasa da bir çocuğun anne babasından özellikle babası olmayan çocuklardan sınavla seçildiğini düşünüyorum ki uygulama bu yönde. Darüşşafaka bence gelmiş geçmiş en güzel kurumlardan ve en güzel eğitimde sosyal adalet uygulamalarından diye düşünüyorum.” (2-K-16)

“...Eğitimde sosyal adalette her öğrencinin eşit imkanlarla karşılaşması, her öğrencinin maddi imkanları farklı olsa da aynı eğitimi alabilmesi ve sınav sistemlerine eşit şekilde girmesi ya da bir üst kuruma eşit şekilde girmesi, adaletli şekilde girebilmesi...”(32-K-9).

Öğretmenlerin eğitimde sosyal adalet uygulamalarıyla ilgili verdikleri diğer olumlu örneklerden ortaya çıkan “başarılı öğrencilere burs, kırtasiye ve kıyafet yardımlarının yapılması” koduna ilişkin ile ilgili görüşlerden biri de şu şekildedir:

“...Her yönüyle giyim kıyafet diyelim dersteeki mesela ee şey yapıyoruz biz zor durumda olan çocuklara yardımcı olmak için çalışıyoruz. Arada onlara hiç belli etmeden yardımcı oluyoruz. Bu şekilde onlar hissetmiyor ama hiçbir şekilde.” (21-K-20).

Eğitimde sosyal adalet ile ilgili olumlu örnekler veren sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğuna göre Türkiye’de eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına yapılan en önemli uygulamalardan biri eğitim öğretimde kullanılan kitapların ücretiz dağıtılması ve başarılı öğrencilere burs, kırtasiye ve kıyafet yardımlarının yapılmasıdır. Türkiye genelinde yapılan burs ve başarı sınavları da eğitimde sosyal adaletin sağlanması için yapılan önemli uygulamalardır. Sınıf öğretmenlerine göre eğitimde teknoloji kullanımının artmasıyla bilgiye erişimin kolaylaşması eğitimde sosyal adaletin sağlanması için yapılan bir diğer önemli uygulamalardandır. Araştırmaya dahil olan ancak Türkiye’de eğitimde sosyal adaletin sağlanmasıyla ilgili olumlu uygulamaların bulunmadığını belirten 12 sınıf öğretmeninden bazılarının görüşü şu şekildedir:

“...Ben doğuda kendi sobamı kendim yakıyordum aynı okulun içinde zaten ısınma derdinden kendi eğitimini yapamıyorsun eğitim öğretimini sürekli aksıyor çocuklar öğrenmeye aç ee dediğim gibi doğu batı diye de ayırmak istemiyorum. Ama genelde böyle yani Türkiye’nin gerçekleri eğitim öğretim çok aksıyor bu yüzden zaten bir süre sonra kendin de diyorsun yapabileceğinin en iyisini yap ama hiçbir zaman batı gibi olamaz diyorsun. Ee onun dışında zaten sosyal aktivite olarak da çok eksik doğuda. Burda işte basketbol futbol hani o tarz şeyler oluyor ya hani etkinlikler. Burada çok eksik hani şey burda diyorum orada doğuda eksik yani hiç çocukların. Zaten orada ben şeye şahit oldum milli eğitim müdürü bile şey diyordu yani okuma yazma öğretin okuma yazma yeter bir de dört işlem bu yeterli diyordu yani bunu görünce zaten aynı sınava girmeleri bile adaletsizlik diyorsunuz...” (18-K).

“...Yani eğitimde sosyal adalet olduğunu pek düşünmüyorum. Tamam, kitapların dağıtılması, evet bir fırsat eşitliği sağlıyor olabilir. Ne bileyim, diğer yapılan bazı şeyler de sağlıyor olabilir ama genel olarak bir fırsat eşitliği dışında böyle sağlanan ufak tefek eşitlikler haricinde genel bir eşitlik sağlanamıyor...”(10-K).

4.4. Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adalete Olumsuzluk Teşkil Eden Uygulamalara Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerine “Türk eğitim sisteminde eğitimde sosyal adalet ile ilgili olumsuz olduğunu düşündüğünüz durumlar nelerdir?” sorusu dördüncü soru olarak yöneltilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin Türk eğitim sisteminde sosyal adaletle ilgili olumsuz olduğunu düşündükleri durumlardan yola çıkılarak altı ayrı kod oluşturulmuştur. Bu kodlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5.

Eğitimde Sosyal Adaletle İlgili Olumsuz Örnekler

Kodlar	f	%
Özel okulların varlığı ve devlet okulları arasındaki fırsat eşitsizlikleri	17	34
Sürekli değişen eğitim ve sınav sistemi	10	20
Eğitimde sosyal adalet ile ilgili olumsuz durum bulunmamaktadır.	9	18
Ailelerin sosyal ve ekonomik farklılıkları.	8	16
Birleştirilmiş sınıf uygulamaları ve okullardaki öğretmen yetersizliği	4	8
Ailelerin , okulun ve öğretmenlerin tutumlarından kaynaklanan adaletsizlikler	2	4
Toplam	50	100

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunu (%34) oluşturan 17 katılımcıya göre özel okulların varlığı ve devlet okulları arasındaki fırsat eşitsizliklerinin eğitimde sosyal adalete aykırılık teşkil etmektedir. Katılımcıların %20’sini oluşturan 10 katılımcı sürekli değişen eğitim ve sınav sisteminin eğitimde sosyal adaletle aykırılık teşkil ettiğini düşünmektedir. Ailelerin sosyal ve ekonomik farklılıklarının eğitimde sosyal adalet için aykırı bir durum olduğunu düşünen katılımcılar ise tüm katılımcıların %18 ini oluşturmaktadır. Katılımcıların %8’ini oluşturan 4 katılımcı ise birleştirilmiş sınıf uygulamaları ve okullardaki öğretmen yetersizliğinin eğitimde sosyal adalet için aykırı bir durum olduğunu dile getirmektedir. Ailelerin, okulun ve öğretmenlerin tutumlarından kaynaklanan adaletsizlikler olduğunu belirten

öğretmenler ise araştırma alt sorusunu yanıtlayan öğretmenlerin %4'ünü oluşturmaktadır. Araştırmaya dahil olan sınıf öğretmenlerinin %18'ini oluşturan 9 sınıf öğretmeni ise eğitimde sosyal adalet ile ilgili olumsuz durumların bulunmadığını ifade etmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletle ilgili olumsuz durumlara verdikleri örneklerden yola çıkılarak oluşturulan “özel okulların varlığı ve devlet okulları arasındaki fırsat eşitsizlikleri” kodu ile ilgili bir öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“...Mesela batıdaki bana göre tabii o batıdaki okulların öğrencilerinin ee çok zor şartlarda üniversitelere girmelerine rağmen doğu bölgesinde okuyan öğrencilere daha toleranslı davranılması bile bence bir adaletsizlik. Eğer aynı okula gireceklerse aynı şartlarda okuyacaklarsa eee eğitim alt yapısının orada da doğuda da aynı seviyeye getirilmesi ama sınav şartlarının her iki durumda da aynı olması gerektiğine inanıyorum. Tabii alt yapı sorunları, eğitimde okulun fiziki şartları gibi şeyler eşitlenmediğinde öğretmen ihtiyacı eşitlenmediğinde eğitime ordaki kişilerin velilerin bakış şeklinin değişmediğinde değiştirilmediğinde bu şartların eşitlenmesi zor görülüyor Türkiye için. Önce velilerin zorunlu olan eğitim yapılması gerektiğine inandırılması gerekiyor...”(19-K-34)

Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletle ilgili olumsuz durumlara verdikleri örneklerden yola çıkılarak oluşturulan “sürekli değişen eğitim ve sınav sistemi” kodu ile ilgili bir öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“...Her yıl eğitim sisteminde bir değişimler yapılıyor. Her bakan ya da her gelen kişi sistemi değiştiriyor. Ya biz otuz yıldır bunun içindeyiz. Göreve ilk başladığım yıllarda bu sistem daha iyiydi. Yani öğrenciler daha böyle disiplinli yetişiyordu. Şimdi ise sınıfta disiplini sağlamakta zorlanıyoruz. Hiçbir öğrenciye yani yerine göre sözünü geçiremediğin öğrenciler oluyor. Bir şey de yapamıyorsun. Yani bunlar bizi sıkıntıya sokuyor...”(13-E-20).

Sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletle ilgili olumsuz durumlara verdikleri örneklerden yola çıkılarak oluşturulan “birleştirilmiş sınıf uygulamaları ve okullardaki öğretmen yetersizliği” kodu ile ilgili bir öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“...Birincisi taşralarda bulunan okulların öğretmensiz olması. Birçok sınıfın hala birleştirilmiş sınıf olması, birçok çocuğun birleştirilmiş sınıfta okuması. Bunun yanında maddi durumu iyi olanların özel okullara teşvik edilmesi gibi durumlar söz konusu...”(11-E-25).

Araştırmaya dahil olan eğitimde sosyal adalete aykırılık teşkil eden uygulama ve durumların bulunmadığını düşünen 9 sınıf öğretmeni bulunmaktadır. Öğretmenlerden birinin görüşü şu şekildedir:

“...Yani aykırı olduğunu düşünmüyorum çünkü illaki eşitsizlik olacak. Herkes zengin olamaz ya da herkes çok fakir olamaz. Devlet her şeyi karşılayamaz. Muhakkak ki kendi yapması gereken şeyler de olacaktır. Devletin verdiği kitaplar da var tabii ki ama yeterli deyip oturmak yerine daha fazla çalışıp daha fazla çabalamak için illa ki farklı kaynaklara başvurabiliriz ya da onları elde etmeye çalışabiliriz...”(32-K-9).

4.5. Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adaletin Sağlanmasına Yönelik Önerilerine İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerine son olarak yöneltilen “Eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerileriniz nelerdir?” sorusuna vermiş oldukları cevaplardan altı ayrı kod oluşturulmuştur. Bu kodlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 7 de verilmiştir.

Tablo 6.

Eğitimde Sosyal Adaletin Sağlanmasına Yönelik Öneriler

Kodlar	f	%
Eğitim ve sınav sisteminin yeniden düzenlenmesi ve bölgesel eğitim planlarının hazırlanması	18	36
Nitelikli öğretmen yetiştirme ve öğretmen atamalarının artması, ücretli öğretmenliğin kaldırılması	8	16
Özel okullar yerine devlet okullarına yapılan teşviklerin artırılması	7	14
Öğrencilere verilen burs ve kırtasiye yardımlarının artırılması	5	10
Öneri bulunmamaktadır.	5	10
Aileler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların eğitime yansıtılmaması	4	8
Okul, öğretmen ve aileler sosyal adaletin eğitimdeki önemine dair seminer verilmesi	3	6
Toplam	50	100

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunu (%36) oluşturan 18 katılımcıya göre eğitimde sosyal adaletin sağlanması için eğitim ve sınav sisteminin yeniden düzenlenmesi ve bölgesel eğitim planlarının hazırlanması gerekmektedir. Katılımcıların %16 sını oluşturan 8 katılımcı nitelikli öğretmen yetiştirme ve öğretmen atamalarının artması, ücretli öğretmenliğin kaldırılması ile eğitimde sosyal adaleti sağlayacağı düşünülmektedir. Özel okullar yerine devlet okullarına yapılan teşviklerin artırılmasının eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına dair önemli bir adım olduğunu düşünen öğretmenler tüm katılımcıların %14 ünü oluşturmaktadır. Sınıf öğretmenlerine göre öğrencilere verilen burs ve kırtasiye yardımlarının artırılması, aileler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların eğitime yansıtılmaması, okul, öğretmen ve aileler sosyal adaletin eğitimdeki önemine dair seminer verilmesi de eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına yapılabilecek önemli uygulamalardır.

Sınıf öğretmenlerin eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerilerinden ortaya çıkan “eğitim ve sınav sisteminin yeniden düzenlenmesi, bölgesel eğitim planlarının hazırlanması” koduna ilişkin görüşlerinden biri şu şekildedir:

“...Okullardaki eğitim sistemine her öğrencinin eşit ulaşabileceği erişebileceği kapasite veya şartlara getirilebilmesi yani birtakım çocuklar yürüyerek okula giderken bazı öğrencilerin özel araçla okula gelmesi sosyal adaletsizliklerin en uç yaptığı şeylerden birisidir. Bu nedir ee okula gidemeyen çocuklara okullar ee okullara gönderilmelerini sağlayarak, kaynak alamayan kitapları ee öğrencilere kaynak alarak maddi yetersizliği olan ailelerin çocuklarına yardım ederkten ondan sonra sosyal adaletsizlik nedeniyle okuyamayan okuldan uzaklaşan çocuklara devletin el atıp bu öğrencileri kendisinin okutması devletin okutması devletin bu görevi üstlenmesiyle eee şey bu sosyal adaletsizlikler giderilebilir eğitim öğretim içerisinde...” (24-E-30).

Sınıf öğretmenlerin eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerilerinden ortaya çıkan “nitelikli öğretmen yetiştirme ve öğretmen atamalarının artması, ücretli öğretmenliğin kaldırılması” koda ilişkin sınıf öğretmenlerinden birinin görüşü biri şu şekildedir:

“...Çok sık öğretmen değişiyor. Bir ilkokul çocuğu için, ben ilkokul öğretmeni olduğum için söylüyorum. İlkokul çocuğu için bu kadar sık öğretmen değiştirmesi doğru değil. Öğretmen, ücretli öğretmenliğin kaldırılması gerekiyor. Madem açık var ücretli öğretmen alma gereği duyuyorsun. O zaman ne yaparsın buralara formasyon almış alanından mezun olmuş öğretmenlerini atarsın. Böylelikle eğitimi vermiş olursun. Öğretmenlerinde ne kadar nitelikli olduğunu da bilmen gerekiyor. Nitelikli olmayan öğretmenlerinde formasyon olsa bile yeterli olmadığı sürece çocuklara bir şey katmayacağını düşünüyorum...”(27-K-3).

Sınıf öğretmenlerin eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerilerinden ortaya çıkan bir diğer kod ise özel okullar yerine devlet okullarına yapılan teşviklerin artmasıdır. Bu koda ilişkin görüşlerden biri şu şekildedir:

“...Hani şu özel okullara yapıyorya teşvik onlar devlet okullarına da yapılırsa bizim okulların da onlardan bir farkı kalmaz. Devlet bu konuda yardım edebilir. Özellikle ee sosyal etkinlik alanında okullara bir şeyler yapılabilir. Yoksa diğer türlü derslerde bir sorun yok. Sosyal aktiviteler bence eksik oluyor...”(25-K-8).

Araştırmaya dahil olan ancak eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerisi olmayan sınıf öğretmeninden birinin görüşü şu şekildedir:

“...Valla ben çok inanmıyorum aslında yani eğitimde sosyal adaletin arttırılabileceğini Çünkü o kadar farklı ki ekonomik farklılıklar sosyal farklılıklar, eğitim farklılıkları mesela bizim öğrencilerimizin velilerinin çoğu ilkokul mezunu. Üniversite mezunu bir velinin çocuğa yaklaşımıyla ya da verdiği eğitim ile çok farklı şeyler yaşanıyor. O yüzden ben düşünmüyorum olacağını...” (17-K-19).

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sosyal Adalet Algılarına İlişkin Sonuçlar

Eğitimin birinci kademesinde önemli görevleri üstlenen sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalete ilişkin görüşlerini inceleyen bu çalışmada ilk olarak sınıf öğretmenlerinin sosyal adalet kavramını nasıl tanımladıklarına dair değerlendirmeler yapılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre elde edilen bulgular değerlendirilecek olursa adaletin, hakların, özgürlüklerin insanlara eşit olarak sunulması, fırsat eşitliğinin sağlanması ve devletin kişiler arasında ayırım yapmaması sosyal adaletin genel bir tanımı şeklinde nitelendirilebilir. Sınıf öğretmenlerine göre insanların buldukları ülke içerisindeki sahip oldukları görev ve sorumlulukların eşit olarak dağıtılması da sosyal adaletin tanımı olarak ifade edilebilir.

Öğretmenlerin görüşleri sonucu ortaya çıkan bu bulgular Bell'in (2007) kişiler arasındaki sosyal farklılıkları göz ardı ederek insanların her türlü ihtiyacının eşit olarak sağlanması olarak nitelendirdiği sosyal adalet tanımı benzerlik göstermektedir. Speight ve Vera'nın (2004) toplumun tüm bireylerine gelir, varlık, refah gibi kaynakların adil dağıtımı şeklinde tanımladıkları sosyal adalet yine sınıf öğretmenlerinin sosyal adaleti tanımlama biçimleriyle benzerlik göstermektedir.

Ünal ve Özsoy'un (1999) kişilerin toplumsal, siyasal ve ekonomik kökenlerine bakılmadan, herkesin yetenekleri ve becerileri doğrultusunda var olabileceği şeklinde nitelendirdikleri fırsat eşitliği tanımı ile bu araştırmaya dahil olan sınıf öğretmenlerinin kişiler arasındaki fırsat eşitliği şeklinde tanımladıkları sosyal adalet kavramı benzerlik göstermektedir.

Sunal (2011)'in nimet ve külfetlerin tüm bireylere adil dağılımı şeklinde nitelendirdiği sosyal adalet tanımı sınıf öğretmenlerin görüşleri ile ortaya çıkan bulgulardan biri olan görev ve sorumlulukların eşit dağıtılması ve devletin kişiler

arasında ayırım yapmaması bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Sağlam (2011), devlet dezavantajlı ve güçsüz gruplara daha sağlıklı, daha elverişli ve daha adil bir yaşam koşulu sağlamakla yükümlüdür şeklinde tanımladığı sosyal adalet araştırmaya dahil olan sınıf öğretmenlerinin devletin kişiler arası ayırım yapmaması olarak nitelendirdikleri sosyal adalet tanımı ile benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların görüşlerine bağlı olarak oluşturulan tablo değerlendirilecek olursa sosyal adalet içerik olarak geniş bir kavramdır ve bu yüzden sınıf öğretmenleri sosyal adaleti farklı şekillerde de tanımlamışlardır ancak araştırmaya katılan 18 sınıf öğretmeni sosyal adaletin tanımıyla ilgili görüş bildirmemiştir. Bu durum akıllara öğretmenler sosyal adalet hakkında ne biliyor sorusunu getirmektedir. Bununla birlikte sosyal adalete dair görüş bildiren sınıf öğretmenlerinin çoğunluğunun görüşleri ise literatürdeki sosyal adalet tanımlarına göre oldukça yetersiz kalmıştır. Literatür incelendiğinde sosyal adaletin tanımlanması konusunda kullanılan homofobi, cinsel yönelim ve ırkçılık gibi kavramların ise öğretmenler tarafından dile getirilmediği görülmektedir. Öğretmenlerin sosyal adalet algılarında standartlaşmış kavramların olması Türkiye’de sosyal adalet için önemli olan adalet, eşitlik gibi belli başlı hususlar olduğunu diğer önemli hususların ise üzerinde durulmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Öztürk (2014)’ün sosyal bilgiler öğretmenleriyle birlikte yapmış olduğu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal adaleti eşitlik ve adalet kavramları üzerinden açıklamaya çalıştıklarını ve kavramın farklı boyutlarına değinme konusunda sınırlı kaldıklarını ortaya koymuştur. Öztürk (2014)’ün bu çalışması sınıf öğretmenlerinin sosyal adaletin tanımlama şekillerinin sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal adaleti tanımlama şekilleriyle benzerlik gösterdiği görülmüştür.

5.2. Eğitimde Sosyal Adalet Kavramının Tanımına İlişkin Sonuçlar

Günümüzde her geçen gün biraz daha gün yüzüne çıkan sosyal ve ekonomik farklılıkların eğitimi de büyük ölçüde etkilediği bilinmektedir. Bu durumun okullara ve öğrencilere yansımalarıyla birlikte, öğretmenlere sınıf ve okul içerisinde sosyal adaleti sağlamada büyük görev düşmektedir. Öğretmenlerin eğitimde sosyal adalet algı ve tutumları da bu durumda oldukça önemlidir. Araştırmaya katılarak eğitimde sosyal adaleti tanımlayan öğretmenlerin görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde

eğitimde sosyal adalet, tüm öğrencilerin okul ve sınıf içerisinde eşit haklara sahip olmasıdır. Eğitimcilerin okul içerisinde öğrencilere adil yaklaşımı da eğitimde sosyal adaletin tanımı şeklinde nitelendirilebilir. Yine sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre eğitim öğretim hakkının tüm bireylere verilmesi ve bu verilen hakla birlikte öğrenciler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların eğitime yansıtılmaması da eğitimde sosyal adaletin tanımı olarak ifade edilebilir.

Griffiths (1998) tüm sosyal sınıflardan gelen çocukların eğitimden eşit olarak yararlanması gerektiğini belirtmiştir. Tezcan (1985) eğitim hizmetlerinden yararlanmada, tüm öğrencilerin eşit şanslara sahip olmaları görüşündedir. Çalışmalar bu yönleriyle araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletin tanımına ilişkin görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan bulgularla benzerlik göstermektedir.

Eğitimde sosyal adaletin toplumun sosyal ve ekonomik yapısıyla ilişkili olduğunu düşünen Furman ve Starratt'ın (2002) görüşü ile sınıf öğretmenlerinin öğrenciler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların eğitime yansıtılmaması olarak nitelendirdikleri sosyal adalet tanımı benzerlik göstermektedir.

Mercik (2015), cinsiyet, anadil, ikamet edilen bölge, engellilik gibi konular dikkate alınmadan her bireyin eşit bir şekilde eğitime katılmasının sağlanmasını eğitimde sosyal adaletin tanımı olarak nitelendirilirken sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalet tanımını yaparken anadile ve engelliliğe değinmemeleri araştırmalar arasındaki farklılıkları ortaya çıkarmaktadır. Öğretmenlerin bu önemli noktalara değinmemiş olmaları tıpkı sosyal adalet kavramını tanımlamalarındaki gibi eğitimde sosyal adaleti tanımlamada da yetersiz kaldıkları söylenebilir.

Araştırmaya dahil olan sınıf öğretmenlerine göre eğitimcilerin öğrencilere adil davranması eğitimde sosyal adaletin tanımı olarak nitelendirilebilir. Karaeminoğulları'na (2006) göre de öğretmenler adil ve hassas davranmalıdır. Özellikle ilköğretim dönemindeki öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınırca öğretmenlerin öğrencilere adil davranması oldukça önemlidir. Ancak sınıf öğretmenlerinin, öğrencilere adil davranmak olarak nitelendirmiş oldukları eğitimde sosyal adalet öğretmenin her öğrenciye eşit davranması değil öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerine göre onların her birinin farklı birer birey olduğunu unutmadan adaletli bir şekilde davranmasıdır.

Furman ve Shields'in (2005) okullardaki sosyal adaletin sağlanması adına yöneticilerle yapmış oldukları çalışma sonucunda ise herkese aynı davranma sosyal adalet kavramıyla çelişmektedir düşüncesini ortaya çıkarmışlardır. Bu sonuç araştırmanın sınıf öğretmenlerinin adaletin, hakların ve özgürlüklerin tüm insanlara eşit olarak sunulması, insanlar arasındaki fırsat eşitliği ve devletin insanlar arasında ayırım yapmaması, görev ve sorumlulukların eşit paylaşılması şeklinde tanımladıkları sosyal adalet kavramı ile farklılık göstermektedir.

Parekh (2002), yapmış olduğu çok kültürlülük ile ilgili çalışmasında eğitimin amacını bağımsız karar verebilme, başkalarına saygı duyabilme, farklı düşünce ve yaşam biçimlerine duyarlılık sağlayabilme olarak nitelendirmiştir. Eğitimde sosyal adaletin bir amacı da öğrenciler arasındaki farklılıkların hoşgörü ile karşılanmasıdır. Sınıf öğretmenleri eğitimde sosyal adalet kavramını tanımlarken bu konudaki görüşleri yetersiz kalmış ve sınıf öğretmenleri eğitimde sosyal adalet kavramını tanımlarken bu noktalara değinmemişlerdir.

5.3. Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adalet ile İlgili Uygulamalara Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuçlar

Araştırma da sınıf öğretmenlerine eğitimde sosyal adalete ilişkin iyi/ olumlu örneklerin neler olduğu sorusu sorularak elde edilen bulguların sonuçlarına göre eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına Türkiye'de yapılan en önemli uygulamalardan biri eğitim öğretimde kullanılan kitapların ücretsiz olarak dağıtılmasıdır. Oysaki bu durum sosyal adaletin sağlanması adına yapılan bir örnek değil eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması adına yapılan bir uygulamadır.

Özdemir'in (2009) yaptığı çalışmalar sonucunda okullardaki engelli, başarı düzeyi düşük vs. durumda olan öğrencilere okul ve çeşitli kurumlar tarafından yardım sağlandığı ve ekonomik olarak zor durumda olan öğrencilerin eğitim ve öğretimle ilgili problemlerinin çözülmesi konusunda hassas davranıldığı bulgularına ulaşmışlardır. Bu araştırmaya dahil olan sınıf öğretmenlerine göre eğitimde sosyal adalet için olumlu olan uygulamalardan biri de başarılı öğrencilere burs, kırtasiye ve kıyafet yardımlarının yapılmasıdır. Araştırma sonuçları bu yönüyle benzerlik göstermektedir. Bu kapsamda yürütülen bir çalışmada okullarda farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelseler de tüm öğrencilerin okul tarafından desteklenmesinin

öğrenciler üzerinde olumlu sonuçlar ürettiği saptanmıştır (Candeias, Rebelo & Oliveira, 2013).

Darüşşafaka eğitim kurumlarının ve diğer kurumların yapmış olduğu burs ve başarı sınavları da Türkiye de sosyal adaletin sağlanması adına uygulanan önemli uygulamalardandır. Araştırmaya dahil olan bazı öğretmenler ise Türkiye de eğitimde sosyal adaletin sağlanması adına herhangi bir uygulamanın olmadığını ve yapılmaya çalışılmadığını düşünmektedir. Öğretmenleri bu düşüncelere iten sebeplerin neler olduğu ise üzerinde durulması gereken bir konudur.

5.4. Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adaletle Olumsuzluk Teşkil Eden Uygulamalara Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuçlar

Eğitimde sosyal adalet ile ilgili olumsuz durumlara örnekler veren sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğuna göre özel okulların varlığı ve devlet okulları arasındaki fırsat eşitsizlikleri Türkiye’de eğitimde sosyal adaletle ilgili olumsuzluk teşkil eden durumların başında gelmektedir. Önder ve Güçlü (2014), ilköğretimde okullar arası başarı farklılıklarını azaltmaya yönelik yaptıkları araştırmada da devlet okullarındaki kaynak dağıtımının adaletsizliğine değinilmiştir. Egeli ve Hayrulloğlu’na (2014) göre ise ülkemiz eğitime ayrılan kaynak bakımından diğer gelişmiş ülkelere göre geri kalmaktadır ve bütün öğrencilerin eşit şartlarda eğitim ve öğretime erişmesi için yeterli kamu harcaması yapılmamaktadır. Araştırma sonuçları bu yönüyle sınıf öğretmenlerinin görüşleriyle benzerlik göstermektedir.

Aileler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkları ortadan kaldırmak yerine bu farklılıkları daha da gün yüzüne çıkaran sürekli değişen eğitim ve sınav sistemi eğitimde sosyal adalet için olumsuzluk teşkil etmektedir. Polat’ın (2007) araştırmasında da, okullarda, düzenlenen kültürel etkinliklere katılmada ya da yararlanmada ailenin gelirin belirleyici olduğu, bu durumun alt sosyo ekonomik düzeyde yer alan okullarda kültürel etkinliklerin sayı ve içeriğini öğretmenler zorunlu eğitimden yararlanamamanın temel nedeninin ekonomik yoksunluktan kaynaklandığını, eğitimden adil yararlanabilmesi için devletin politik düzlemde, eşitsizlikleri giderici önlem alması gerektiğini belirtmişlerdir. Araştırmalar ulaşılan sonuçlar bağlamında benzerlik göstermektedir.

Türkiye’de öğretmen atamalarının yetersizliğine bağlı olarak uygulanan birleştirilmiş sınıflar programı da eğitimde sosyal adalet için olumsuzluk teşkil eden durumlardandır. Yine Polat’ın (2007) yaptığı çalışmada sosyal eşitliğe ilişkin olarak, okul yöneticileri ve öğretmenler, müfredatın cinsiyet, dinsel, etnik ayrımcılıklar içerdiğini, müfredatta “milliyetçi” öğelere daha fazla yer verildiğini, müfredattaki ayrımcılıkları gidermenin yolunun da müfredatın evrensel değerlerle bütünleşme olduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırmanın bulgularına göre sınıf öğretmenlerine göre de eğitimde sosyal adalete aykırılık teşkil eden durumlardan birinin eğitim sistemi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dursun (2006) birleştirilmiş sınıf uygulamasının; zamanın yetersiz kalması, büyüklerin küçükler üzerinde hâkimiyet kurması, tekrar ve pekiştirmenin yapılamaması, ödevli grubun dikkat eksikliğinden gerekli verimin alınamaması gibi olumsuz durumlara yol açtığını belirtmiştir. Sınıf öğretmenlerinin yapılan araştırmada birleştirilmiş sınıf uygulamasının eğitimde sosyal adaletle ilgili olarak olumsuz bir durum olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bulgunun, Dursun’un (2006) çalışma sonucu ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Ayrıca Özben’in (1997) yapmış olduğu çalışmada birleştirilmiş sınıf uygulamasının öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamadığı ve birleştirilmiş sınıf programlarının günümüz şartlarına cevap vermediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

5.5. Eğitimde Sosyal Adaletin Sağlanmasına Yönelik Öneriler

Eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerilerde bulunan sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğuna göre eğitimde sosyal adaletin sağlanması için ilk olarak yapılması gereken şey eğitim ve sınav sisteminin yeniden düzenlenmesidir. Agarwal, R., Epstein, S., Oppenheim, R., Oyler, C. & Sonu, D. (2010) yapmış oldukları çalışmaya göre eğitimde sosyal adalet için öğretmenleri destekleyen ve onlara farklı olanaklar tanıyan öğretim programlarının olması ve Sleeter ve Grant’a (2003) göre de ders kitaplarında da sosyal adalet anlayışına uygun olarak ayrımcılık içermeyen, herkesi kapsayan ve eleştirel bakışı güçlendiren çok sayıda örnek ve etkinliklerin yer alması gerektiği vurgulanmaktadır. Araştırmalar bu yönüyle sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletin artması için buldukları öneriler ile benzerlik göstermektedir. Türkiye yedi coğrafi bölgeye sahiptir ve bu bölgeler

arasındaki farklılıklar eğitime de yansımaktadır. Bu farklılıklar göz önüne alınarak hazırlanabilecek bölgesel eğitim planları sosyal adaletin sağlanması için atılacak bir diğer büyük adımdır. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerilerine göre nitelikli öğretmen yetiştirmeye önem verilmeli ve öğretmen atamaları artırılmalı, ücretli öğretmenlik kaldırılmalıdır.

Chiu ve Walker'a (2007) göre eğitim ve okul yöneticileri sosyal adaletin sağlanması için okullarda var olan eşitsizlik ve adaletsizlikleri çözüme kavuşturması gerektiğini ifade etmişlerdir. Çalışma bu yönüyle eğitimde sosyal adaletin sağlanması için devlet okulları arasındaki ve öğrenciler arasındaki adaletsizliklerin ortadan kaldırılması şeklinde dile getirdikleri önerileriyle benzerlik göstermektedir. Ancak Chiu ve Walker'a (2007) göre okul yöneticilerinin uygulamaları sosyal adaletin sağlanmasında oldukça önemlidir. Theoharis'a (2007) göre lider bir okul yöneticisi öğrencilere hem akademik hem de sosyal yönden fırsatlar vermek için okulunu güçlendirmeye çalışmalıdır. McCabe ve McCarthy'e (2005) göre de okul liderlerinin yetiştirilirken "vicdan" kavramının üzerinde durulmasının gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada eğitimde sosyal adaletin artması için önerilerde bulunan öğretmenler okul yöneticilerinin eğitimde sosyal adaletteki önemine ve eğitimde sosyal adaletin sağlanması için yapabileceği uygulamalara değinmemişlerdir. Araştırma bu yönüyle Chiu ve Walker'ın (2007), Theoharis'in (2007) ve McCabe ve McCarthy'in (2005) araştırma sonuçlarına göre farklılık göstermektedir.

Eğitimde sosyal adaletin artması için sınıf öğretmenlerinin bir diğer önerisi ise okullara, öğretmenlere, öğrencilere ve ailelere eğitimde sosyal adalet ile ilgili, eğitimde sosyal adaletin önemi ile ilgili seminerler verilmesidir. Wang, F., Kang, S., Du, T., Li, F. & Qiu, R. (2011) yaptıkları çalışmada öğrencilere merhametin, hoşgörünün, empatinin, saygı duymanın önemli davranışlar olduğunu kazandırabilirsek öğrencilerin eğitimde sosyal adaletin temsilcisi olabileceğini ifade etmektedirler. İki çalışmada ortaya çıkan sonuç öğrencilerin eğitimde sosyal adalet ile ilgili olarak bilgilendirilmesidir. Araştırmalar bu yönüyle benzerlik göstermektedir.

5.6. Öneriler

Bu kısımda araştırma sonuçlarından ve elde edilen bulgulardan hareketle uygulayıcılara, araştırmacılara ve politika yapıcılara çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

- Öğretmenlerin eğitimde sosyal adalet kavramını tam olarak bilmemelerinden kaynaklanan uygulama eksikliklerini en aza indirmek adına başta ilkökul öğretmenleri olmak üzere tüm öğretmen ve okul yöneticilerine hizmet içi eğitim ve seminerler düzenlenerek öğretmenlerin sosyal adalete dair bilgileri artırılıp sosyal adalet algıları daha da geliştirilebilir. Bu sayede günümüzde giderek artan ekonomik ve sosyal farklılıkların eğitimi bir nebze daha az etkilenmesi sağlanabilir.
- Milli Eğitim Bakanlığı, eğitimin üç temel ayağı olan okul, aile ve öğrenci arasında iş birliği sağlanarak ve rehberlik edici uygulamalar yapılarak öğrenciler arasındaki sosyal adaletsizliklerin en aza indirgenmesi açısından çeşitli uygulamalar düzenlenmelidir.
- Öğretmenlerin sosyal adaleti sınıf ve okul içerisinde nasıl uyguladıklarını değerlendirmek adına ilkökul öğrencilerinin sosyal adalet algıları ile ilgili bir çalışma yapılabilir.
- Bu araştırma nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden durum çalışması kullanılarak yürütülmüştür. Bunun yanında nitel araştırma tekniklerinden gözlem de kullanılarak araştırma detaylandırılabilir. Ayrıca nicel araştırma ve karma yöntemle titiz çalışmalar yürütülebilir.
- Bu araştırma sınıf öğretmenleri ile yapılan bir araştırmadır. Eğitimde sosyal adalete duyulan ihtiyacın her geçen gün biraz daha artması öğretmenlerin sosyal adalet algı ve tutumlarının bu noktada oldukça önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Öğretmenlerin eğitimde sosyal adalete dikkatlerini çekmek ve bu konuda hassas davranmanın önemli olduğunu göstermek için tüm branş öğretmenleri araştırmaya dahil edilerek de yeni bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Agarwal, R., Epstein, S., Oppenheim, R., Oyler, C. & Sonu, D. (2010). From ideal to practice and back again: Beginning teachers teaching for social justice. *Journal of Teacher Education*, 61(3), 237-247.
- Akalın, G. (1998). *İnsan hakları, fırsat eşitliği ve Türkiye*. Türkiye’de İnsan Hakları III Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri, Türk Demokrasi Vakfı, Ankara, Türkiye.
- Akkuş, Ş. (2019). *Okullarda sosyal adaletin geliştirilmesine ilişkin yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşleri* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Alsbury, T. L. & Shaw, N. L. (2005). Policy implications for social justice in school district consolidation. *Leadership and Policy in Schools*, 4(2), 105-126.
- Baltacı, C. (1996). Demokrasilerde eşitlik ilkesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 199-211.
- Banks, J. A., Cookson, P., Gay, G., Hawley, W. D., Irvine, J. J., Nieto, S. ve Stephan, W. G. (2001). Diversity within unity: Essential principles for teaching and learning in a multicultural society. *The Phi Delta Kappan*, 83(3), 196-203.
- Bates, R. (2006). Educational administration and social justice. *Education, Citizenship and Social Justice*, 1(2), 141–156.
- Bell, L. A. (1997). Theoretical foundations for social justice education. In M. Adams, L. Bell, & P. Griffin (Eds.), *Teaching for diversity and social justice: A sourcebook* (pp. 3-15) New York, NY: Routledge
- Bogdan, R., & Biklen. S. (1982). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. Boston: Allyn & Bacon.

- Bogotch, I. (2002). Educational leadership and social justice: Practice into theory. *Journal of School Leadership*, 12(2), 138–156.
- Bohn, A. P. & Sleeter, C. E. (2000). Multicultural education and the standards movement: A report from the field. *Phi Delta Kappan*, 82(2), 156-161.
- Bozkurt, B. (2017). Okul müdürlerinin sosyal adalet liderliği davranışlarına yönelik bir ölçme aracı geliştirme çalışması. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(3), 71-73.
- Bursa, S. (2015). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal adalet algı ve deneyimleri* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Candeias, A. A., Rebelo, N. ve Oliveira, M. (2013). Students' attitudes toward learning and school-study of exploratory models about the effects of socio-demographics and personal attributes. <http://www.projectored.uevora.pt/documentos/LICE.pdf> adresinden erişildi.
- Chiu, M. M. & Walker, A. (2007). Leadership for social justice in Hong Kong schools: Addressing mechanisms of inequality. *Journal of Educational Administration*, 45(6), 724–739.
- Cho, H. (2017). Navigating the meanings of social justice, teaching for social justice, and multicultural education. *International Journal of Multicultural Education*, 19(2), 1-19.
- Çağlar, Ç. (2013). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğrenme ortamına ilişkin adalet algıları ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 50-69.
- Çakır, M. (2017). Social justice: From past to present. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(2), 560-572.
- Çeçen, A. (1993). *Adalet Kavramı*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

- Çelik, V. (1998). Eğitimde dönüştürücü liderlik. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(16), 423-442.
- Çelik, A. (2006). *AB sosyal politikası: uyum sürecinin uyumsuz alanı*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Çınar, H. (2015). *2000-2012 Döneminde Türkiye’de yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizlik sorunsalı* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Dursun, F. (2006). Birleştirilmiş sınıflarda eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 33-57.
- Edwards, C. H. (2008). *Classroom Discipline & Management (Fifth Edition)*. New Jersey: John Wiley & Sons Publishers
- Egeli, H. ve Hayrullahoğlu, B. (2014). Türkiye ve OECD ülkelerinde eğitim harcamalarının analizi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 51(593), 93-108.
- Enslin, P. (2006). Democracy, social justice and education: feminist strategies in a globalising world. *Educational Philosophy and Theory*, 38(1), 57–67.
- ERG (2014). *Türkiye Eğitim Sisteminde Eşitlik Ve Akademik Başarı Araştırma Raporu*. <http://www.egitimreformugirisimi.org/turkiye-egitim-sisteminde-esitlik-ve-akademik-basari/> sayfasından erişilmiştir.
- Erlanson, D. A., Harris, E. L., Skipper, B. L. & Allen, S. D. (1993). *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Fraser, N. (2001). Social justice in the knowledge society: Redistribution, recognition, and participation. *In Gut zu Wissen conference paper, Heinrich Böll Stiftung*, 5, 1-13.

- Furman, G. C. & Shields, C. M. (2005). How can educational leaders promote and support social justice and democratic community in schools. *A new agenda for research in educational leadership*, 119-137.
- Furman, G. C. & Starratt, R. J. (2002). Leadership for democratic community in schools. *Yearbook of the National Society for the Study of Education*, 101(1), 105-133.
- Gale, T. (2000). Rethinking Social Justice in Schools: How Will We Recognize When We See It?. *International Journal of Inclusive Education*, 4(3), 253-269.
- Gewirtz, S. & Cribb, A. (2002). Plural conceptions of social justice: Implications for policy sociology. *Journal of Education Policy*, 17(5), 499-509.
- Goetz, J., & LeCompte, M. (1984). Data collection strategies. *Ethnography and Qualitative Design in Educational Research*, 107-163.
- Gökçe, F. (2005). Devlet ve Eğitim (3. Baskı). Ankara: Tek Ağaç
- Grant, C. A. & Gibson, M. L. (2013). "The path of social justice": A human rights history of social justice education. *Equity & Excellence in Education*, 46(1), 81-99.
- Griffiths, M. (1998). Towards a Theoretical Framework for Understanding Social Justice in Educational Practice. *Educational Philosophy and Theory*, 30(2), 177-192.
- Gürgen, B. (2017). *Okullarda sosyal adalet algısının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Gürkan, Ü. (2008). Sosyal Adalet. Ankara: AnkaMat.
- Hackman, H. W. (2005). Five essential components for social justice education. *Equity & Excellence in Education*, 38 (2), 103-109.
- Henderson, M. A. (2009). *We all make a difference: Social justice education through service-learning and critical literacy*. Indiana University.

- Hotaman, D. (2010). Demokratik eğitim: Demokratik bir eğitim programı. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 3(1), 29-42.
- İdin, Ş. ve Aydoğdu, C. (2017). Fen bilimleri öğretmenlerinin sosyal adalet ve eşitlik perspektifinde fen bilimleri eğitimine ilişkin görüşler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 1328-1349.
- Kalaycı, E. (2017). *Sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal adalet savunuculuğu yetkinlikleri ile lgbti bireylere yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kant, I. (1982). Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi (Çev: İ. Kuçuradi). *Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları*.
- Karaeminoğulları, A. (2006). *Öğretim elemanlarının örgütsel adalet algıları ile sergiledikleri üretkenliğe aykırı davranışlar arasındaki ilişki ve bir araştırma*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kaya, P. A. (2000). *Sosyal Adaletin Teorik Çerçevesi Üzerine Bir Değerlendirme. Prof. Dr. N. Ekin'e Armağan (ss. 229-244). Ankara: TUHİS yayınları. Yayın, (38)*.
- Mafora, P. (2013). Learners' and teachers' perceptions of principals' leadership in Soweto secondary schools: a social justice analysis. *South African Journal of Education*, 33(3).
- McCabe, N. & McCarthy, M. M. (2005). Educating school leaders for social justice. *Educational Policy*, 19(1), 201-222.
- Mercik, V. (2015). *Eğitimde fırsat eşitliği, toplumsal genel başarı ve adalet ilişkisi: pisa projesi kapsamında Finlandiya ve Türkiye deneyimlerinin karşılaştırması*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Miller, D. (1999). *Principles of social justice*. Cambridge: Harward University Press.

- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html adresinden erişim sağlanmıştır.
- Moffatt, I., Hanley, N. & Wilson, M. D. (2001). Definitions and principles of sustainable development. *Measuring and Modelling Sustainable Development: Principles, Analysis and Policies*, 1-14.
- Novak, M. (2000). Defining social justice First Things: *A Journal of Religion, Culture, and Public Life*, 108, 11–13.
- Önder, E. & Güçlü, N. (2014). İlköğretimde okullar arası başarı farklılıklarını azaltmaya yönelik çözüm önerileri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 40(40), 109-132.
- Özbaş, M. (2018). Dezavantajlı sosyolojik tabakalarda zorunlu eğitim sürecini etkileyen değişkenler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(4), 1143-1154.
- Özben, K. (1997). *Birleştirilmiş sınıf uygulamasında karşılaşılan sorunlar* (Doktora tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Özdemir, M. (2009). Okul yöneticiliğinin hukuksal temelleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), 279-300.
- Özdemir, M. ve Külküt, B. (2015). Sosyal Adalet Liderliği Ölçeği'nin (SALÖ) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 16(3).
- Özgan, H. & Bozbayındır, F. (2011). Okullarda adil olmayan uygulamalar ve etkileri. *Dicle University Journal of Ziya Gokalp Education Faculty*, 16.
- Öztürk, F. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin küresel eğitim bilgi, deneyim ve uygulamaları* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Parekh, B. (2002). *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek*. (B. Tanrıseven, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Patton, M.Q. (1987) *How to use qualitative methods in evaluation*, Newbury Park, CA: Sage.
- Philpott, R. J. Exploring New Teachers' Understandings and Practice of Social Justice Education (Doktora tezi). <https://core.ac.uk/download/pdf/56373573.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Polat, S. (2007). *Eğitim politikalarının sosyal adalet açısından sonuçları konusunda yönetici ve öğretmen görüşleri* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Rawls, J. (1997). *A Theory of Justice*. Massachusetts: Harvard University Press
- Reçber, B. (2018). *İnsan hakları ve sosyal adalet açısından devletin çocuklara ve kadınlara yönelik sunduğu hizmetler: aile ve sosyal politikalar bakanlığı çalışanları örneği* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Rosner-Salazar, T. A. (2003). Multicultural Service Learning and Community-Based Research as a Model Approach to Promote Social Justice. *Social Justice*, 30(4), 64-76.
- Ryan, D. F. & Katz, S. J. (2005). Teaching for Social Justice: Searching for Pedagogy. *Online Submission*.
- Sağdıç, A. (2018). *Okullarda sosyal adalet uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Sağlam, M. (2011). Türk eğitim sisteminde ve öğretmen eğitiminde yapısal düzenlemeler ve program geliştirme çalışmaları. *Türkiye'de öğretmen yetiştirme*, 137-177.

- Sergiovanni, T . J . (1992). Moral Leadership: Getting to the Heart of School Improvement. *Jossey-Bass Pub.*, San Francisco.
- Sleeter, C. E. & Grant, C. A. (2003). *Making Choices For Multicultural Education: Five Approaches To Race, Class, And Gender*. New York: John Wiley & Sons.
- Speight, S. L. & Vera, E. M. (2004). A social justice agenda: Ready, or not?. *The Counseling Psychologist*, 32(1), 109-118.
- Stewart, D. L. (2012). Promoting moral growth through pluralism and social justice education. *New Directions for Student Services*, 139, 63-72.
- Sunal, O. (2011). Sosyal politika: sosyal adalet açısından kuramsal bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(3), 283-305.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Ankara: Seçkin Yayıncılık*.
- Şişman, M. (2006). Eğitimde demokrasi ve sosyal adalet: Türkiye eğitim sisteminin değişmeyen miti. *Türk Eğitim Sisteminde Yeni Paradigma Arayışları Bildiriler Kitabı*, 291-305.
- Tezcan, M. (1985). Eğitim sosyolojisi. *Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları*.
- Theoharis, G. (2007). Social justice educational leaders and resistance: Toward a theory of social justice leadership. *Educational administration quarterly*, 43(2), 221-258.
- Thomas-Fair, U. ve Michael, K. H. (2005). Teacher, what are social justice and social change. *Renewing the Dream Through Multicultural Education: Sharing Power, Valuing Culture and Achieving Social Justice*. National Association of Multicultural Education (NAME), Atlanta
- Thrupp, M. & Tomlinson, S. (2005). Introduction: Education policy, social justice and 'complex hope'. *British Educational Research Journal*, 31(5), 549-556.

- Tomul, E. (2009). Measuring regional inequality of education in Turkey: an evaluation by Gini index. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 949-952.
- Tomul, E. (2010). İlköğretim okullarındaki sosyal adalet uygulamalarına ilişkin yönetici görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 34(152), 126-137.
- Tomul, E., Çelik, K. ve Tas, A. (2012). Justice in the Classroom: Evaluation of Teacher Behaviors According to Students' Perceptions. *Eurasian Journal of Educational Research*, 48, 59-72.
- Topakkaya, A. (2009). Sosyal adalet kavramı sadece bir ideal midir?. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2).
- Turhan, M. (2007). *Genel ve mesleki lise yöneticilerinin etik liderlik davranışlarının okullardaki sosyal adalet üzerindeki etkisi* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Turner, B. (1986). Types of equality. *Equality*, Ellis Horwood Limited, USA, Tavistock Publications, 34-56.
- Türk Dil Kurumu (2018). *Türkçe sözlük*. <http://sozluk.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). <http://www.anayasa.gen.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- UNIC (2001), Birleşmiş Milletler Teşkilatı, <http://www.unicankara.org.tr/today/1.html>, adresinden erişilmiştir.
- UNICEF (2019), <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> adresinden erişilmiştir.
- Ünal, L. I. ve Özsoy, S. (1999). Modern Türkiye'nin Sisyphos miti: Eğitimde fırsat eşitliği. *F. Gök (Ed.)*, 75, 39-72.

- Wade, R. C. (2001). Social action in the social studies: From the ideal to the real. *Theory Into Practice*, 40(1), 23-28.
- Wade, R. C. (2007). *Social Studies for Social Justice: Teaching Strategies for the Elementary Classroom*. New York: Teachers College Press.
- Wang, F., Kang, S., Du, T., Li, F. & Qiu, R. (2011). "Determination Of Comprehensive Quality Index For Tomato And Its Response To Different Irrigation Treatments", *Agricultural Water Management*, 98 (8), 1228-1238.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112).
- Yıldırım, F. (2011). *Üniversite Gençliği "Sosyal Adalet" Ten Ne Anlıyor. Sosyal Adalet İlkeleri Bağlamında Bir Eğilim Belirleme Araştırması* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Young, I. M. (1990). *Justice and the politics of difference*. New Jersey: Princeton University Press.

EKLER

EK-1
Araştırma İzni

T.C.
BURDUR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 39958266-605.01-E.6333940
Konu : Araştırma İzni (Ezgi ALPASLAN)

28.03.2018

..... MÜDÜRLÜĞÜNE

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Ezgi ALPASLAN'ın "İlkokullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adaletle İlişkin Görüşleri" konulu tez çalışması kapsamında veri toplamak üzere Merkez İlçe'deki resmi ilkokullarda görev yapan öğretmenlere yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile uygulama yapmak istemesi ile ilgili Valilik Makamının 26/03/2018 tarihli ve 6198750 sayılı izin olur örneği ilişikte gönderilmiştir.

Uygulamanın Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25 sayılı Genelgesi doğrultusunda eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde yapılması hususunda;

Gereğini rica ederim.

Mahmut BAYRAM
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek: Olur (1 Sayfa)

Dağıtım:
Merkez ve merkeze bağlı ilkokul müdürlüklerine

Burdur Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Şekerevler Mh.Topraklık Cad.No:6
15100 BURDUR

Ayrıntılı bilgi: N.BOZDEMİR VHKİ
Telefon : (0248) 233 11 19-284
Faks : (0248) 233 13 43

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden bf10-687b-3d15-878a-3781 kodu ile teyit edilebilir.

EK-2**Öğretmen Görüşme Formu****Görüşme Tarihi:**

Merhaba. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/ Eğitim Yönetimi Programı Yüksek Lisans öğrencisiyim. “İlkokullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adaletle İlişkin Görüşleri” ni içeren bir araştırma yapmaktayım. Araştırmamda sosyal adaleti, eğitimde sosyal adaleti, eğitimde sosyal adaletle ilgili olumlu durumları, eğitimde sosyal adaletle ilgili olumsuz durumları ve eğitimde sosyal adaletin sağlanması için önerilerinizi öğrenmek istiyorum. Görüşme süresince paylaştığımız düşünceler sadece bu araştırmada kullanılacak; herhangi bir kişi veya kurumla paylaşılmayacaktır. Araştırma ile ilgili hazırlanan sonuçlarda kişisel bilgileriniz kesinlikle yer almayacaktır. Ayrıca izin verirseniz görüşmeyi ses kayıt cihazı ile kaydetmek istiyorum. Görüşmeyi kaydetmekteki amacım hem zamanı daha verimli kullanmak hem de paylaşımlarınızın kaydını daha ayrıntılı bir şekilde tutabilmektir.

Görüşmeye başlamadan önce belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?

Çalışmam için bana zaman ayırdığınız ve görüşlerinizi paylaştığınız için şimdiden teşekkür ederim. İzninizle sorulara başlıyorum.

Ezgi ALPASLAN

Araştırmacı

EK-3**Öğretmen Kişisel Bilgi Formu ve Görüşme Soruları**

1.Cinsiyetiniz

Kadın ()

Erkek ()

1. Mezun Olduğunuz Bölüm

2. Öğretmenlikteki Kıdeminiz

3. Öğrenim Durumunuz

Ön Lisans ()

Lisans ()

Yüksek Lisans ()

Doktora ()

Görüşme Soruları

1. Sosyal adalet kavramını nasıl tanımlarsınız?
2. Eğitimde sosyal adalet kavramını nasıl tanımlarsınız?
3. Türk eğitim sisteminde eğitimde sosyal adaletle ilgili olumlu örnekler verebilir misiniz?
4. Türk eğitim sisteminde eğitimde sosyal adaletle ilgili olumsuz olduğunu düşündüğünüz durumlar nelerdir?
5. Eğitimde sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önerileriz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Ezgi ALPASLAN

Doğum Tarihi: 07.12.1993

Doğum Yeri: Gebze

Lisans: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Eğitim Fakültesi / Temel Eğitim Bölümü

Sınıf Öğretmenliği Programı

(2012-2016)

Yüksek Lisans: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Eğitim Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı

(2016-2019)

İş Deneyimi: Özel Başar İlköğretim Okulu (2016-2018)

Özel Gebze Özelsin Koleji İlkokulu (2018-...)

İletişim: ezgialpaslan0615@gmail.com

